

Å bøye seg med vinden

En diskusjon av tre forskjellige aspekter av et ansvar
for å motarbeide globale klimaendringer

FIL-3900

Kristoffer Mällberg

Veileder: Erik Christensen

Mastergradsoppgave i filosofi

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

UiT Norges arktiske universitet

Våren 2014

Innhold

Innledning	3
Kapittel 1: Hvem er innehaveren av ansvar?	6
Kriterier for ansvar	7
Global påvirkning, globalt ansvar	8
<i>Felles globalt ansvar</i>	8
<i>Kosmopolitisk styring</i>	11
Individuelle handlinger, ansvar og innehavere	13
<i>Problemet med historiske utslipp</i>	14
<i>Ansvar uten reell makt</i>	15
<i>Felles ressurser og fordeling</i>	16
Organisasjoner og grupper	20
Nasjonaltater	22
<i>Svar på historiske klimagassutslipp</i>	23
<i>Gjensyn med 'tragedy of the commons'</i>	24
Oppsummering av kapittel 1	25
Kapittel 2: En rettferdig fordeling av ansvar	26
Historisk ansvar: 'Polluter pays' eller 'Benefiter pays'	27
<i>Forurensere betaler</i>	28
<i>Fortjeneste og ansvar</i>	30
<i>Fundamentale problemer med historisk ansvar</i>	34
En lik rett til å forurense	37
<i>Fordeling, tid og befolkning</i>	38
<i>Nødvendige og unødvendige utslipp</i>	40
<i>Kvoter og et forhåndsbestemt maksimum</i>	41
Lik belastning	45
<i>Kritikk og innvendinger</i>	47
Problemet med ufullstendig deltagelse	50
<i>Aktører og oppgaver</i>	51
Oppsummering av kapittel 2	55

Kapittel 3: Motivasjon og offentlig støtte	57
Død, skade, og ødeleggelse	58
<i>Vår andel av fremtidige skader</i>	59
<i>Effekten av å redusere utslipp</i>	61
En belastning for fremtiden	62
<i>Vårt kompliserte forhold til fremtiden</i>	63
Hvor mye kan vi gi?	64
Starten på en alternativ tilnærming	66
<i>Grenser for moralsk oppførsel</i>	67
<i>Verdt å bevare</i>	69
<i>Klima og nødvendighet</i>	71
<i>En tilnærming fra bevaring</i>	73
Oppsummering av kapittel 3	75
Konklusjon	77
Appendiks: Kombinasjonen av de tre aspektene	80
Litteraturliste	85

Innledning

Det globale klimaet er i forandring. Man kan i dag si med høy sikkerhet at mennesker har begynt å påvirke klimaet på kloden, og for det meste på negative måter. Den siste rapporten fra det internasjonale panelet for klimaendringer (IPCC), som er en oppsummering av forskningsresultater fra hele verden, sier at endringene med høy sannsynlighet ikke er en del av de naturlige variasjoner i klimaet: “Human influence has been detected in warming of the atmosphere and the ocean, in changes in the global water cycle, in reductions in snow and ice, in global mean sea level rise, and in changes in some climate extremes” (IPCC, 2013, s. 15). Menneskehetens økende forståelse av klimaet, og målinger av økende globale temperaturer gjør det stadig vanskeligere å vende et blindt øye til de globale konsekvensene av klimagassutslippene. IPCC mener at det er høy sannsynlighet for at halvparten av økningen av den globale gjennomsnittstemperaturen, den høyere frekvensen av ekstremt varme dager, den stigende vannstanden til verdenshavene, og den økende ismeltingen i de arktiske områdene, kan tilskrives menneskeskapt innflytelse på klimaet (IPCC, 2013).

Endringene som projiseres av IPCC er betydelige. Disse forutsigelsene baserer seg på forskjellige mengder av menneskeskapt klimagassutslipp i tiden framover, såkalte Representative Concentration Pathways (RCP). Identifisert ut ifra forskjellene mellom nivået i 1750 og nivåene de forutsier for 2100, beskriver de forskjellige RCPene rekkevidden fra store klimatiltak og utslippsreduksjoner til en fortsettelse av dagens utslipp (IPCC, 2013, s. 27). Forskjellen mellom de ulike utslippsprognosene er ikke *om* det vil skje endringer, men omfanget av dem.

Global surface temperature change for the end of the 21st century is *likely* to exceed 1.5°C relative to 1850 to 1900 for all RCP scenarios except RCP2.6. It is *likely* to exceed 2°C for RCP6.0 and RCP8.5, and *more likely than not* to exceed 2°C for RCP4.5. Warming will continue beyond 2100 under all RCP scenarios except RCP2.6 (IPCC, 2013, s. 18, uthevinger i original).

Økningen i temperatur er bare en side av de globale klimaendringene. Kontrastene mellom tørre og våte områder på kloden vil bli større. Når den globale temperaturen stiger vil det med høy sannsynlighet føre til lengre og hyppigere hetebølger. Monsuner vil vare lengre, omfavne

større områder, og avgi mer nedbør. Havene vil fortsette å bli varmere, og vil begynne å påvirke havstrømmene etterhvert som varmen sprer seg til større dyp. Det er stor sannsynlighet for at isdekket i de arktiske områdene vil fortsette å minke. Isbreer over hele kloden vil krympe. I alle IPCCs projeksjoner fører kombinasjonen av varmere hav og issmelting til at havstanden vil fortsette å øke i en hastighet høyere enn den vi har sett fra 1971 til 2010 (IPCC, 2013, s. 18-23). De globale klimaendringene er en pågående prosess som brukt flere tiår på å komme i gang, og har nå et enormt moment bak seg. Den menneskelige påvirkningen av miljøet er ikke lenger noe som kan stanses. Oppgaven menneskeheten nå står overfor er å forsøke å motarbeide de kommende klimaendringene, og slik unnslippe de verste følgene.

I dette arbeidet vil jeg diskutere tre forskjellige aspekter ved ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene. I kapittel 1 kommer jeg til å bruke Anne Schwenkenbechers kriterier for ansvar fra *Joint Duties and Global Moral Obligations* (Schwenkenbecher, 2013) for å diskutere hvem som er i stand til å inneha et ansvar for å motarbeide klimaendringene; hele menneskeheten, enkeltmennesker, grupper og organisasjoner, eller nasjonalstater.

Kapittel 2 beskriver hvordan byrden og kostnaden av å motarbeide de globale klimaendringene bør fordeles rettfærdig. For å motarbeide klimaendringene må det globale klimagassutslippet reduseres, noe som vil kreve store og kostbare forandringer i industri, transport, og livsstil. Her diskuterer jeg og kritiserer fire forskjellige fordelingsmodeller for hvordan den nødvendige reduksjonen og de medfølgende kostnadene og byrdene bør fordeles. Jeg diskuterer også en femte fordelingsmodell som ikke tar på seg fordeling av ansvaret for å motarbeide klimaendringene, men av ansvaret for å sikre deltagelse i en eventuell klimaavtale. De to første fordelingsmodellene er basert på prinsipper om historisk ansvar, de mye diskuterte 'polluter pays'-, og 'benefiter pays'-prinsippene. Den tredje er basert på en lik rett til å forurense etter prinsippene Peter Singer presenterte i *One Atmosphere* (Singer, 2010). Den fjerde er David Millers 'equal per capita cost'-fordeling slik han presenterte den i *Global Justice and Climate Change* (Miller, 2008), en del av The Tanner Lectures on Human Values. Den femte fordelingsmodellen er Simon Caney's oppdeling av et førsteordens og et andreordens ansvar. Førsteordens ansvar dreier seg om

hvordan å fordele det faktiske ansvaret for å motarbeide klimaendringene, slik de første fire fordelingsmodellene gjør. Andreordens ansvar tar for seg hvordan oppfylging av førsteordens ansvar kan tilrettelegges for og håndheves. En undersøkelse av formen og fordelingen av andreordens ansvar slik Caney presenterte det i *Two Kinds of Climate Justice* (Caney, 2013), utgjør siste del av kapittel 2.

Tredje kapittel handler om hvilken tilnærming til klimaproblematikken som bør brukes for å skape motivasjon og offentlig støtte for klimatiltak. Først kritiserer jeg bruken av projiserte skader på fremtidige mennesker og overføringen av urettferdige kostnader på fremtidige generasjoner som opphavet til denne typen støtte og motivasjon. Deretter presenterer jeg min egen tilnærming til problemet. Jeg argumenterer for at et fokus på bevaring av meningsgivende aktiviteter vil gjøre det lettere å forstå omfanget av problemet med klimagassutslipp, og å motivere mennesker til ikke bare å støtte politiske løsninger men også gjøre kutt i sine egne klimagassutslipp.

Til slutt vil jeg i appendikset kort skissere mine tanker om samspillet mellom de tre aspektene av ansvaret, og de følgene som diskusjonen så langt har pekt mot.

Kapittel 1: Hvem er innehaveren av ansvar?

I en diskusjon om ansvar for å motarbeide de globale klimaendringene må det etableres hvem innehaverne av et slikt ansvar skal være. For å kunne diskutere hva som er en rettferdig fordeling av ansvaret, og hvordan støtte til klimatiltak kan skapes, slik jeg gjør i kapittel 2 og 3, må jeg først svare på hvem ansvaret bør fordeles blant. Jeg diskuterer i dette kapitlet hvem som er best egnet til å inneha et ansvar for å motarbeide de globale klimaendringene, noe som vil danne grunnlaget for de senere diskusjonene om en rettferdig fordeling av ansvaret, og hvordan det kan skapes støtte for klimatiltak.

Klimaendringene som kommer vil påvirke alle mennesker på kloden i forskjellig grad. De økende utslippene er så massive at et enkelt menneske, en organisasjon, eller en nasjonalstat er maktesløse til å forandre utfallet på egenhånd.

Many problems which demand remedy - including the urgent problems our world is currently facing such as global poverty and climate change - cannot be solved by individuals and by isolated individual action. Instead, in order to solve these problems - or at least address them - a more or less large number of people must work on solutions together. (Schwenkenbecher, 2013, s. 310)

Det vil kreve en koordinert innsats av store deler av menneskeheten for å motarbeide de globale klimaendringene. Spørsmålet er hvem som er i stand til å lede dette arbeidet: hvem kan ta på seg hovedansvaret for styre menneskeheten unna de alvorligste konsekvensene av klimaendringene?

I dette kapitlet kommer jeg til å diskutere fire forskjellige alternativer for hvem innehaverne av ansvar bør være i klimasammenheng, ut ifra Schwenkenbechers kriterier for ansvar. Etter å ha lagt fram Schwenkenbechers kriterier ser jeg først på muligheten for at ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene er et ansvar som hele menneskeheten har felles. I denne delen diskuterer jeg også muligheten for å skape en verdensmakt, en kosmopolitisk aktør som skal ha ansvaret for å koordinere og styre dette arbeidet. Deretter ser jeg nærmere på muligheten for at alle mennesker har dette ansvaret individuelt, men ikke felles. Jeg drøfter så muligheten for at grupper og organisasjoner bør ta på seg ansvaret og lede arbeidet

mot klimaendringene. Til slutt diskuterer jeg muligheten for at nasjonalstater bør ha ansvaret for å motarbeide de kommende klimaendringene.

Kriterier for ansvar

Alle mennesker er ikke i stand til å inneha ansvar. Grensen for hvem som kan inneha ansvar er en del av vår forståelse av ansvar. Vi holder ikke barn økonomisk ansvarlige, og vi holder ikke de mentalt syke strafferettslig ansvarlige. Alle vil heller ikke være i stand til å inneha et ansvar for å motarbeide de globale klimaendringene. For å undersøke hvem det er som bør inneha et ansvar for å motarbeide klimaendringene trengs det kriterier for å bedømme de forskjellige aktørene ut ifra. I denne oppgaven bruker jeg kriteriene for ansvar Schwenkenbecher la fram i *Joint Duties and Global Moral Obligations* (Schwenkenbecher, 2013).

Schwenkenbecher legger fram to prinsipper som må oppfylles for at man skal kunne inneha ansvar: et 'capacity principle', og et 'agency principle' (Schwenkenbecher, 2013, s. 318). Det første prinsippet setter krav til innehaverens mulighet til handling: "The 'capacity principle' ('ought' implies 'can') must hold in order for an attribution of a joint duty to be plausible" (Schwenkenbecher, 2013, s. 318). Det andre prinsippet setter krav til hvem som kan være innehaver av ansvar:

The other principle that must hold is the 'agency principle': only agents can hold duties. If a group is an agent, it can hold a moral duty as a group. If a group is not an agent, if it is an unstructured group, it cannot hold a moral duty, but its individual members can hold both individual and joint duties. (Schwenkenbecher, 2013, s. 318)

Ut ifra disse to prinsippene kommer jeg til å drøfte de fire forskjellige alternativene for hvem som kan inneha ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene.

Global påvirkning, globalt ansvar

Klimaendringene har satt oss i en situasjon hvor handling er nødvendig for å forhindre store skader og tap av menneskeliv. Som tidligere referert tyder nyeste funn innen klimaforskning, og IPCCs rapporter på at det er stadig mer sannsynlig at klimaendringene er menneskeskapt. Dette er allmenn kunnskap i industrielle nasjoner, og tilgjengelig kunnskapen for alle som har teknologi til å slippe ut store mengder klimagasser. I slike situasjoner kan man ifølge Virginia Held holde en gruppe ansvarlig for ikke å handle: “If, then, the action called for in a given situation is obvious to the reasonable person, it seems that we can sometimes conclude that the judgement ‘Random collection of individuals *R* is morally responsible for not doing *A*’ is valid” (Held, 1970, s. 478). Menneskeheten er i dag i en viss grad klar over skadene klimagassutslipp påfører klimaet, og skadene klimaendringene kan komme til å påføre mennesker. Vi vet at noe bør gjøres. Dersom vi på tross av tilegnede kunnskaper velger ikke å motarbeide klimaendringene, kan man ut ifra Helds argumentasjon holdes moralsk ansvarlig for skadene de vil medføre.

Felles globalt ansvar

Inkluderer gruppen som kan holdes moralsk ansvarlig for klimaendringene hele menneskeheten? Har alle et likt ansvar til å motarbeide endringene? Siden alle mennesker blir berørt av klimaendringene og bidrar til dem når det produseres klimagasser, kan det i den forstand virke fornuftig at alle skal holdes ansvarlige. For at man skal kunne kalle det et ansvar som er felles for hele menneskeheten må ‘capacity’-prinsippet oppfylles. Med andre ord må det vises at det er mulig for menneskeheten å handle.

Schwenkenbecher argumenterer for at det må skilles mellom gruppehandlinger og felles handlinger: “joint actions are performed by people acting jointly to achieve a certain outcome; group actions, however, are those joint actions that are performed by a group agent as a novel agent distinct from its members” (Schwenkenbecher, 2013, s. 312). Gruppeagenter handler og innehar ansvar på helt andre måter enn samlinger gjør når de handler felles. En gruppeagent kan handle og inneha ansvar uten at dette kan reduseres til ansvaret og

handlingene til de individuelle medlemmene. Nasjonalstaten Norge kan handle og inneha ansvar uten at dette betyr at jeg som nordmann dermed også innehar dette ansvaret eller må bidra til handlingen. Felles handlinger er derimot samlingen av individuelle handlinger mot ett felles mål, og kan ikke eksistere uten at alle de individuelle medlemmene bidrar.

Det stilles krav for at en gruppe skal kunne handle og inneha ansvar som en gruppeagent. Christian List og Philip Pettit sier følgende: “Structured collectives meet the conditions for agency: They form representational and goal-seeking states, they are rational, they act or intervene in the world, and they exhibit these three properties robustly, not contingently or accidentally” (List and Pettit 2006, p. 87). Menneskeheten som en helhet er hverken en organisert eller strukturert gruppe, og oppfyller ingen av kravene for en gruppeagent. Det kan ikke hevdes at menneskeheten som en helhet hverken handler, oppfører seg som en rasjonell enhet, eller har noen form for representasjon. Vi er en ustrukturert og uorganisert samling, og kan dermed ikke inneha noe ansvar som en strukturert gruppe. Et felles ansvar for å motarbeide de globale klimaendringene eksisterer bare så langt som det er mulig for en ustrukturert gruppe å ha et felles ansvar.

Spørsmålet blir da hvordan det er mulig for individer å inneha et ansvar i ustrukturerte grupper (Schwenkenbecher, 2013, s. 315). Schwenkenbechers ‘agency’-prinsipp sier at ansvar enten kan innehas av gruppeagenter, av individer som et individuelt ansvar, eller av individer som et felles ansvar. Jeg har alt avvist at dette kan være et gruppeansvar. Det er heller ikke et individuelt ansvar, fordi et individ ikke er i stand til å utføre den nødvendige oppgaven, og kan dermed ifølge ‘capacity’-prinsippet ikke inneha ansvaret for den. Den ustrukturerte gruppen som inkluderer hele menneskeheten *må* derimot være i stand til å utføre den nødvendige oppgaven med å motarbeide klimaendringene hvis det overhodet skal kunne eksistere et ansvar for å motarbeide klimaendringene. Hvis menneskeheten handler felles må vi derfor anta at vi er i stand til å motarbeide klimaendringene og oppfylle ‘capacity’-prinsippet: “the condition that ‘ought’ implies ‘can’ is satisfied even if there is no (structured) group agent” (Schwenkenbecher, 2013, s. 316). Felles handling gjør det mulig for menneskeheten å inneha et felles ansvar.

Gjennom felles handling kan ‘capacity’-prinsippet oppfylles, men er en slik felles handling mulig? En felles handling må skilles fra at en mengde mennesker utfører den samme handlingen. Schwenkenbecher illustrerer forskjellen med et eksempel:

Knowing that carbon emissions contribute to global warming, five million citizens from different industrialized countries (for instance Annex B countries of the Kyoto Protocol) reduce their individual carbon footprint through consuming less energy (mainly through minimizing their usage of petrol fuelled means of transportation and through reducing their domestic energy consumption for heating and air-conditioning). All these small individual reductions amount to a significant overall reduction in emissions. (Schwenkenbecher, 2013, s. 314)

Dersom alle disse bidragene ble koordinert mot et felles mål, for eksempel av en internasjonal organisasjon eller folkebevegelse, og hver person bidro i troen på at det ikke bare var riktig å gjøre men at andre også vil bidra til å nå dette målet, så vil det oppfylle kravene til en felles handling. Vi kan da argumentere for at det eksisterer et felles ansvar som hvert enkelt medlem har et ansvar for å bidra til. Hvis innsatsen derimot ikke var koordinert mot et felles mål, og det ikke var noen forventning om at andre ville bidra for å nå dette målet, så er ikke dette en felles handling.

Perhaps none of them presumes that others think and act the same way, but each of them thinks there is a point in reducing their individual carbon footprint. In this case, the outcome they produce is not the result of any kind of joint action, but is the result of an aggregation of individual actions. (Schwenkenbecher, 2013, s. 314)

Kravene for at en felles handling skal være mulig gjør at Schwenkenbecher avviser at alle mennesker har et ansvar for motarbeide de globale klimaendringene: “Individuals in random groups which are geographically dispersed have very limited chances of acting jointly where no group agent exists” (Schwenkenbecher, 2013, s. 318). Det er praktisk umulig å koordinere innsatsen til hele menneskeheten mot et felles mål. I tillegg til å være spredt over hele kloden vil mennesker ha vidt forskjellige og ofte direkte motstridende mål: “The members of the group have to be in the position to form a joint goal and contribute to that goal. This is not the case for all humans, or all human moral agents for that matter, on this planet. Admittedly, this is an empirical and not a conceptual point” (Schwenkenbecher, 2013, s. 321). Selv i klimaproblematikken vil det være individer som tjener på ikke å motarbeide

klimaendringene. Når menneskeheten etter disse kriteriene ikke kan ha et felles ansvar, er det klart at å motarbeide de globale klimaendringene heller ikke kan være et felles ansvar for menneskeheten.

Kosmopolitisk styring

At menneskeheten ikke kan ha et ansvar felles er ikke slutten for et globalt ansvar for å motarbeide klimaendringene. Det finnes andre alternativer som Schwenkenbecher påpeker: “The more plausible argument in favour of global moral obligations would be one that merely establishes a joint duty for individuals to form a collective agent with a view to remedying the situation and a subsequent duty for the group agent to address the dire situation” (Schwenkenbecher, 2013, s. 322). Hvor sannsynlig er det at de kommende klimaendringene gir oss et ansvar for å opprette en kosmopolitisk agent som har ansvaret for, og ledelsen av, den globale innsatsen for å motarbeide endringene?

På mange måter er det nettopp opprettelsen av en kosmopolitisk agent det arbeides mot i forsøket å komme fram til en global klimaavtale. Den store forskjellen mellom en klimaavtale og en kosmopolitisk agent er spørsmålet om styresmakt. Med en klimaavtale forsøker man å finne fram til et strukturert samarbeid for å oppnå et felles mål, men det skaper ikke dermed en gruppeagent. Det opprettes ikke en supernasjonal makt som koordinerer og styrer den globale innsatsen.

Kosmopolitiske løsninger har ofte blitt kritisert fordi de fjerner autonomi fra nasjonalstater. Regionale forskjeller, eller mangfoldet av interesser som finnes i enhver befolkning kan ikke bevares eller tas med i betraktningen i globale beslutninger. Et ansvar for å opprette en global styresmakt for å samordne og styre innsatsen mot klimaendringene er likevel ikke det samme som et ansvar for å opprette en global stat. David Held hevdet i *Cosmopolitanism* at en løsning på klimaproblematikken i første rekke vil være bindende globale avtaler, med en designert styresmakt som er i stand til å løse problemet med tvungen deltagelse, heller enn opprettelsen av en verdensmakt (Held, 2010, s. 230).

På tross av skadene og forandringene klimaendringene kan føre med seg vil det ikke være nok til å overkomme motstanden mot en kosmopolitisk stat og samle hele verden under en verdensmakt. En global bindende avtale innenfor klimaanliggende vil være i stand til å oppnå målet om å motarbeide endringene uten en slik total makt. Kritikken mot kosmopolitisk makt vil fortsatt gjelde en global bindende klimaavtale, noe Held anerkjenner: “If a global deal is going to work, it must have an answer to the problem of governance, and embody an institutional structure that is accountable to a diversity of interests across the developed and developing world” (Held, 2010, s. 233). Avhengig av hvordan en global bindende klimaavtale fordeler ansvaret og belastningen av å motarbeide klimaendringene er det likevel et betydelig slingringsmonn tilgjengelig for både selvbestemmelse innad i hver nasjonalstat, for regionale variasjoner, og for individuelle interesser.

Problemet med styresmakt gjenstår fortsatt. Det må antas at det vil eksistere mennesker og nasjonalstater som ikke har noen interesse i å delta i arbeidet med å motarbeide klimaendringene. For noen mennesker vil endringene som er projisert være positive, eller såpass harmløse at de vil ha mye å tjene på å fortsette å produsere klimagasser. Hvordan, og på hvilket grunnlag kan man tvinge autonome mennesker, organisasjoner, og nasjonalstater til å delta mot sin egen interesse? Sanksjoner mister sin legitimitet dersom nasjonalstaten ikke i utgangspunktet har undertegnet noen avtale. Skulle man som en siste utvei bruke militær makt for å tvinge en nasjonalstat til å føye seg etter en avtale om reduserte klimagassutslipp? Selv med kun økonomiske sanksjoner vil man raskt nå et punkt hvor sanksjonene gjør mer skade på nasjonalstaten enn utslippene gjør på det globale klimaet. Hvordan kan man rettfærdiggjøre inngrep i en nasjonalstats selvbestemmelse for å redusere det nasjonale klimagassutslippet? Blir situasjonen mer truende og ingen andre alternativer leder fram, kan klimaproblematikken ende med å kreve en global verdensmakt, men inntil da bør vi forsøke å finne andre løsninger enn kosmopolitiske styring.

Individuelle handlinger, ansvar og innehavere

Schwenkenbecher avviste at ansvaret for å motarbeide klimaendringene kunne være et individuelt ansvar fordi et individuelt menneske ikke har noen mulighet for å utføre denne oppgaven alene. Utfordringen menneskeheten står overfor er enorm, og vil kreve kollektiv handling av en eller annen form. En diskusjon av individuelt ansvar er ikke en diskusjon om at et enkelt menneske har det totale ansvaret for å motarbeide klimaendringene. Fokuset her er ikke på felles handlinger, men på individuelle menneskers handlinger: “In this case, the outcome they produce is not the result of any kind of joint action, but is the result of an aggregation of individual actions” (Schwenkenbecher, 2013, s. 314). Har hvert individ et ansvar for å gjøre hva enn de kan for å redusere klimaendringene? Dersom argumentasjonen for et slikt individuelt ansvar er overbevisende nok, kan man håpe på at det vil overtale et tilstrekkelig antall mennesker til å påvirke utfallet av klimaendringene. Uavhengig av hva andre velger å gjøre, vil et godt argument for individuelt ansvar gi hvert enkelt menneske gode grunner til å gjøre hva enn han kan for å motarbeide klimaendringene.

Hvis ansvaret skal ligge hos enkeltmennesker, så er det også klart at ansvaret og pliktene ikke er likt fordelt blant alle mennesker, og at ikke alle utslipp av klimagasser skaper et moralsk ansvar. Selv om å redusere antallet mennesker på kloden ville lette belastningen på klimaet og de globale utslippene betraktelig, så har ingen foreslått det som en konkret løsning på klimaproblemene. Hovedpoenget med å motarbeide klimaendringene er å ikke utsette mennesker for unngåelige skader og lidelser. Utslipp som er nødvendig for å bevare menneskeliv må være tillatt, og kan ikke medføre noe moralsk ansvar.

Dersom handlinger og de medfølgende utslippene av klimagasser skaper et ansvar for klimaendringene, må de dermed skyldes utslipp utover de som er nødvendige for å overleve. Det vil bety at mennesker har forskjellige grader av ansvar for klimaendringene, avhengig av hvor store klimagassutslipp man har stått for. På bakgrunn av forskjeller i klimagassutslipp er det klart at det i all hovedsak er velstående mennesker som må ta på seg hoveddelen av ansvaret: “On a per capita basis, consumption of fossil fuels and consequently emissions of CO₂ in North America are ten times the levels in developing nations” (Harris, 2013, s. 99).

Forskjellene i utslippet av klimagasser på denne størrelsen er ikke nødvendig for å opprettholde menneskelig, hverken som privatpersoner, arbeidere eller næringsdrivende. Dersom ansvaret for klimaendringene skal kunne spores tilbake til menneskers valg og handlinger er det disse unødvendige utslippene som bør diskuteres. Hvis klimaendringer behandles som et vanlig moralsk problem ville man ende opp med å spore de enorme forandringene tilbake til utallige handlinger utført av utallige individer. Ansvaret for konsekvenser hviler normalt på de som utførte den utløsende handlingen. Da vil også ansvaret for klimaendringene ligge på de enkeltindivider som har produsert unødvendige klimagassutslipp. I vår rike del av verden har våre handlinger bidratt til, og forverret endringene, og det er vi som må ta på oss kostnaden for å tilpasse oss, begrense våre utslipp, og hjelpe dem som har blitt urettferdig belastet. Senere i denne delen viser jeg til flere gode grunner til at de fleste likevel ikke vil være villig til å akseptere et slikt ansvar ut ifra av sitt individuelle klimagassutslipp.

Problemet med historiske utslipp

Det er en kjensgjerning at innbyggerne i de industrielle landene har stått for en større andel av de globale klimagassutslippene enn innbyggerne i utviklingslandene. Industrielle land har et langt høyere utslipp per innbygger, og disse utslippene har pågått over lang tid. Det har ført til at store deler av utslippene som har vært med å skape dagens situasjon ble gjort av mennesker som ikke lenger er i live.

Individuals and corporations of the late eighteenth, nineteenth, and early twentieth centuries have played a role in the creation of global warming. Through their consumption of fossil fuels and through land use they have contributed to the problem. Obviously, however, almost all of those individuals are no longer alive. So they are causally responsible and yet unable to pay reparations. (Caney, 2006, s. 468)

Hvordan skal ansvaret for historiske klimagassutslipp fordeles? I juridiske sammenhenger er det ikke unormalt at etterfølgere holdes ansvarlig for å betale erstatning for sine forfedres synder, men for at man skal kunne holdes ansvarlig i slike saker må man ha hatt en urettferdig fordel av disse syndene. Jeg kan for eksempel bli holdt ansvarlig for å levere tilbake eiendeler eller land som min bestefar stjal og jeg så arvet (Miller, 2008, s. 166). Hvis

jeg ikke fortsatt har, eller har dratt nytte av fordeler som har blitt tilegnet på urett vis, kan det derimot ikke festes noe ansvar for å betale erstatning på meg. Dersom det min bestefar stjal ble borte før det kom til meg har jeg ikke noe ansvar for å erstatte det etterfølgerne av de rettmessige eierne har tapt.

Dette prinsippet fungerer svært dårlig hvis man forsøker å overføre det til klimaendringene. For å holde noen ansvarlig for historiske utslipp må man da kunne trekke en direkte linje fra utslippet til dagens materielle velstand. Hvis slektslinjen i mellomtiden har tapt de materielle fordelene klimagassutslippet gav dem, eller har dødd ut, kan det ikke pekes ut noen som har en konkret plikt til å betale for det historiske utslippet. Kun et svært lite antall mennesker kan da holdes ansvarlig for historiske utslipp. Dette ville etterlate enorme mengder utslipp som ingen står ansvarlige for. Borgere i industrielle land har ingen større grunn enn noen andre til å ta på seg ansvaret for disse resterende historiske klimagassutslippene.

Ansvar uten reell makt

Selv om det er forståelig at klimaendringene til syvende og siste skyldes individuelle valg og handlinger, så er denne forbindelsen likevel svært abstrakt. Mitt valg om å kjøpe en bil framfor å bruke kollektivtransport utgjør en økning i klimagassutslippet, men alene er det bare en ubetydelig del av det globale utslippet som i sin helhet utgjør et klimaproblem. James Garvey kaller problemet 'causal inefficacy', hvor individuelle handlinger og forbruk har skapt problemet, men hvor en persons handlinger nå er fullstendig uten effekt på konsekvensene (Garvey, 2011, s. 160). Konsentrasjonen av CO₂ i atmosfæren og det globale utslippet er så enormt at mine handlinger, uansett hvor overdrevne de er enten for å produsere eller redusere utslipp, ikke vil ha noen effekt.

Sort the recycling into neat piles, insulate your house, choose local produce, travel only by bicycle and on and on - in short, make a determined effort to reduce your greenhouse gas emissions to the merest whisper - and none of it can possibly make the slightest real difference to our world. An individual's teeny effects cannot matter a jot. You can be certain that the sea level will be where it will be in 2050 whether you buy the bulbs or not. (Garvey, 2011, s. 160)

Valgene og handlingene til et enkelt menneske *kan ikke* påvirke klimaendringene. Endringene og klimagassutslippene som har skapt dem er for store. Forsøk på å skape et individuelt moralsk ansvar for klimaendringene ut ifra de skadelige konsekvensene kommer til å møte på dette problemet med 'causal inefficacy'. Noen få filosofer har argumentert for at vi likevel kan holde mennesker ansvarlig for brøkdeler av en skade (Garvey, 2011, s. 165). I forbindelsen med klimaendringene ville man da endt opp med å måtte diskutere mikroskopiske deler av totalansvaret.

There are nearly 7 billion people on the planet. Together we emit 28.4 gigatons of CO₂ each year. A gigaton is one billion tons. By comparison, I am responsible for about 4 tons of CO₂ each year. Am I to see myself as responsible for $4 / 28.4 \times 1,000,000,000$ or 0.00000000141% of the harm done to our planet this year? Should I try to do better and aim for $4 / 28,399,999,999$? (Garvey, 2011, s. 166)

Selv om en innrømmer skyld for skadene som hver enkelts individuelle klimagassutslipp kan skape, er denne delen så liten at det er svært vanskelig å forestille seg det kan være nok til å motivere mennesker til å redusere sine klimagassutslipp. Enda verre blir det når kostnadene av å redusere klimagassutslippet, i forhold til de minimale konsekvensene det har at en person fortsetter som før, tas med i betraktningen.

Felles ressurser og fordeling

Hvordan er det mulig å motivere et tilstrekkelig antall enkeltmennesker til å ta på seg de dyre reduksjonene av klimagassutslipp når effekten av å gjøre det vil være så forsvinnende liten? Hva som er det beste for en gruppe og hva som er det beste for individene i gruppen vil ikke alltid være det samme. Ingen steder er dette mer tydelig enn i arbeidet med å motarbeide klimaendringer. Bedrifter, selskaper, og privatpersoner tjener enorme summer på fritt å kunne slippe ut klimagasser, og bidra til å gjøre klimaendringene verre.

Det beste for alle mennesker fra et globalt perspektiv er at alle betaler litt av kostnaden for å motarbeide klimaendringene. For ett individuelt menneske ville det beste være å la være å betale sin del av denne kostnaden. Det han vil tjene mest på personlig er heller å fortsette med å forurense så lenge han kan. Kostnaden han skulle ha bidratt med ville bare ha utgjort en

bitte-liten del av en enorm sum, som ingen vil merke forskjellen av fra eller til. Utslippene han produserer ved ikke å begrense seg, utgjør en ørliten del i forhold til de massive utslippene som har ført til dagens situasjon. Innenfor spillteori kalles en slik tilstand 'tragedy of the commons'. Det beskriver en situasjon hvor en gruppe mennesker utnytter en felles, begrenset ressurs:

In his classic example, Hardin imagines a group of herdsman grazing their cattle on common land. Each herdsman is considering whether or not he should add to his herd. Hardin assumes that the relevant factors to consider are: on the positive side, the benefit of an extra cow, which is roughly the prize it will fetch in the market place; and, on the negative side, the effect of this cow's grazing on what is left for other animals. (Gardiner, 2011, s. 27)

Hver person har en interesse av å bevare det globale klimaet, men trenger samtidig å utnytte en viss del av klimaet for å kunne overleve og opprettholde sin vante livsstil. Det er i gruppens beste interesse å samarbeide om utnyttelsen av denne ressursen. For hver person i gruppen vil det være i hans beste interesse å maksimere hans egen andel av ressursene, ikke bare for sin egen vinning, men som en forsikring mot at andre i gruppen skal komme ham i forkjøpet. Den generelle modellen kan da beskrives slik:

Roughly speaking, the tragedy of the commons holds when: (TC1) each agent prefers the outcome produced by everyone restricting their consumption over the outcome produced by no one doing so; but (TC2) each agent has the power to decide whether or not she will restrict her consumption, each (rationally) prefers not to do so, whatever the others do. (Gardiner, 2011, s. 27)

Dette har blitt den standard analytiske modellen for å forstå regionale og globale klimaproblemer, som Gardiner beskriver:

Think of climate change as an international problem, and conceive of the relevant parties as individual countries, who represent the interest of their countries in perpetuity. Then, the above claim about collective and individual rationality appears to hold. On the one hand, no country wants catastrophic climate change. Hence, each prefers the outcome produced by everyone restricting their own emissions over the outcome produced by no one doing so, and so it is collectively rational to cooperate and restrict global emissions. On the other hand, each country prefers to free-ride on the actions of others. Hence, when each country has the power to decide whether or not she will restrict her emissions, each prefers not to do so, whatever the others do. (Gardiner, 2011, s. 28)

Normalt blir ‘tragedy of the commons’-modellen brukt på et internasjonalt plan, og ikke et individuelt plan. Ikke bare fordi nasjonalstater generelt er de forventede aktørene i kampen mot klimaendringene, men også fordi hver nasjonalstat er autonom. På et individuelt plan er mennesker vanligvis underlagt en overordnet makt, som er i stand til å skape lover og regler for våre handlinger og muligheter. Eksistensen av en overordnet makt forandrer ‘tragedy of the commons’-modellen, fordi en overordnet makten kan tvinge hver av partene til å begrense forbruket sitt, og velge gruppens beste over sitt eget beste. Når ansvaret for å motarbeide klimaendringene skal være et individuelt ansvar forsvinner muligheten til å løse ‘tragedy of the commons’-problemet med en overordnet makt:

In Hardin’s example, each herdsman wants the maximum profit, which is why all prefer collective constraint; still, when they act as individuals, it is their desire for profit that drives them to pursue more (and more) cattle, and so leads to the collapse of the commons. (Gardiner, 2011, s. 27)

I en slik situasjon finnes det ikke lover og regler for hva man kan gjøre eller ikke gjøre i forhold til klimagassutslipp. Selv om en nasjon valgte å innføre slike regler på et demokratisk vis, ville ikke disse reglene på noen måte være globalt bindende.

Stephen Gardiner kritiserer bruken av ‘tragedy of the commons’-modellen fordi klimaproblematikken er en langt mer komplisert situasjon enn modellen er i stand til å beskrive (Gardiner, 2011, s. 120). Alle mennesker på kloden deler atmosfæren som en felles ressurs. Dersom klimaendringene skulle bli katastrofale ville de påvirke store deler av menneskeheten, men klimaendringene er ikke et homogent fordelt problem. Noen områder vil bli kraftig påvirket, andre svakere, og for mange vil det bety verre forhold enn de har i dag, men for noen vil det også bety bedre forhold. Mennesker er heller ikke på likt nivå når det kommer til ressurser eller interesse i å forurense. Noen har en økonomisk egeninteresse i å fortsette klimagassutslippene, mens det vil være i andres beste interesse å redusere utslippene, både sine egne og de globale, i et forsøk på redusere skadene klimaendringene kan medføre.

Interessen hver person har av å unngå klimaendringene, og fordelene de får av å forurense varierer ut ifra bakgrunnen til hver enkelt person. Borgere i de industrielle landene har

generelt langt mindre interesse i å redusere klimagassutslippene deres. Generelt er de blant dem som vil bli minst påvirket av klimaendringene, og endringene vil i noen tilfeller være positive fra deres perspektiv. De er ressurssterke, og godt i stand til å tilpasse seg klimaendringene. I tillegg er livsstilen deres avhengige av materielt forbruk og store utslipp. Borgere i utviklingsland er derimot blant dem som kommer til å merke de største endringene, som er dårligst i stand til å tilpasse seg, og har generelt har svært lave utslipp allerede, som vil være vanskelig å redusere ytterligere.

Modeller som 'tragedy of the commons' er ikke i stand til å ta høyde for forskjeller i ressurser, hvordan mennesker vil bli påvirket, eller historiske klimagassutslipp. Gardiner påpeker derfor at: "We should notice that a focus on that model facilitates the neglect of considerations that would, other things being equal, impose stronger burdens on the better off" (Gardiner, 2011, p. 120). Samtidig er konsekvensene av at en person ikke utfører kostbare reduksjoner av klimagassutslippet sitt så forsvinnende liten at mange har en personlig økonomisk interesse i å fortsette å forurense. Selv om nyansene i klimaproblematikken gjør 'tragedy of the commons'-modellen til en uegnet beskrivelse vil jeg likevel fortsette å referere til den i dette arbeidet. Det er da kun ment som en beskrivelse av en situasjon hvor hver aktør har en interesse av å samarbeide bare så lenge det er god grunn til å tro at de andre aktørene også mener å delta.

Hvis enkeltindivider er innehaverne av ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene vokser utfordringene menneskeheten står overfor. Som enkeltmennesker står vi uten mulighet til å samarbeide i store antall, uten noen anerkjent måte å fatte felles avgjørelser på, spesielt de som berører hele menneskeheten, og uten noen til å opprettholde og håndheve avgjørelser. Noen mennesker vil ikke ha noe skyld for problemet overhodet. Store deler av utslippene vil være gjort av mennesker som ikke lenger er i live, og som det ikke kan utpekes noen som har en spesiell grunn til å stå ansvarlig for. En enkelt persons handlinger vil ikke kunne ha en innvirkning på konsekvensene, og interessen for å gjøre noen reduksjoner i klimagassutslippet varierer ut ifra bakgrunnen til hver person. Dersom det skal være et individuelt ansvar å motarbeide klimaendringene, må et tilstrekkelig antall mennesker samles for at summen av bidragene deres skal ha en sjanse til å lykkes. Sannsynligheten for det er i

mine øyne så liten at et individuelt ansvar for å motarbeide de globale klimaendringene er tilnærmet umulig.

Organisasjoner og grupper

Ifølge Schwenkenbecher kan vi ha et ansvar for å opprette en kollektiv agent som er i stand til å inneha ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene. Jeg har argumentert for at det inntil videre ikke er gode nok grunner til å opprette en kosmopolitisk agent. På den andre siden er det god grunn til å tvile på at summen av enkeltmenneskers bidrag vil være nok. Kollektive agenter trengs for å gjennomføre effektive tiltak mot klimaendringene. En kollektiv agent har en langt større makt og innflytelse enn et enkeltmenneske. De kan inneha ansvar og utføre handlinger som ikke er mulig for et menneske å inneha eller utføre på egenhånd. Til forskjell fra et individs innsats, som blir forsvinnende liten på en global skala, kan en kollektiv agent koordinere innsatsen til alle sine medlemmer, hundrevis eller tusenvis av individer, avhengig av størrelsen til den kollektive agenten.

Koordinert kollektiv innsats kan ha en reell innvirkning på de globale klimagassutslippene og dermed på følgene av klimaendringene. Grupper og organisasjoner samler enkeltmennesker sammen til en kollektiv agent, som kan handle uten at handlingen nødvendigvis må reduseres til summen av medlemmenes handlinger. Selv den største kollektive agenten har ikke så mye makt og innflytelse at den vil være i stand til å løse klimaproblematikken på egenhånd. For at Schwenkenbechers 'capacity'-prinsipp skal oppfylles, er det her også snakk om et felles ansvar fordelt blant kollektive agenter. Sammen har de muligheten til å løse problemet. Til forskjell fra et felles ansvar som er fordelt blant mennesker, er det både teoretisk og praktisk mulig for en samling kollektive agenter å holde et ansvar for å motarbeide klimaendringene.

Deltagelse i en gruppe eller organisasjon er i stor grad frivillig. Derfor unngår organisasjoner og grupper mye av kritikken som ble rettet mot individuelt ansvar. Jeg argumenterte i avsnittet over for at ved å samle og koordinere sine medlemmers innsats kan organisasjoner og grupper ha en reell effekt på de globale utslippene. 'Causal inefficacy'-problemet er ikke et hinder for organisasjoner og grupper. Problematikken rundt historisk ansvar blir også

kraftig redusert. Fordi deltagelse i gruppen er frivillig er det mindre viktig om man kan trekke en direkte linje mellom utslipp og ansvar. Gruppen kan ta på seg ansvar for historiske utslipp, enten fordi utslippene ble produsert på gruppens vegne, eller fordi man den dag i dag føler et ansvar for handlingene til mennesker som inngår som en del av gruppens historie. Kollektive agenter som bestemmer seg for å motarbeide klimaendringene gjør det ikke bare fordi de har en del av ansvaret for å ha skapt problemet, men også fordi de anerkjenner at det er et problem som må løses for å unngå store skader.

Ansvar for å motarbeide klimaendringene kan for grupper og organisasjoner anses som nærmere et humanitært ansvar, noe som hviler tyngre på kollektiver enn på enkeltmennesker. Hvis man forsøker å definere klimaproblematikken som et humanitært ansvar på et individuelt plan skaper det vanskeligheter fordi mange mennesker ikke føler det angår dem. For en kollektiv agent vil derimot handlinger som er i alles interesse veie langt tyngre enn en handling som vil være mer fordelaktig for bare enkelte av medlemmene. Fordi skalaen på både handlingene og motivene forandrer seg har kollektive agenter gode grunner til å anta at deres handlinger vil ha en effekt, og at de derfor har et ansvar til å forsøke å motarbeide klimaendringene. De har også muligheten til å koordinere innsatsen sin med flere andre kollektive agenter, og har på denne måten en reell mulighet til å påvirke klimaendringene.

Så hvorfor bør ikke grupper og organisasjoner, spesielt de som allerede er store og internasjonale, ta på seg ansvaret for å motarbeide klimaendringene? Desto flere som bidrar til sine grupper og organisasjoner, desto lavere vil kostnaden av hvert medlems bidrag bli. Langt fra alle mennesker er medlem av en organisasjon eller gruppe, og prisen stiger for hver person som velger å ikke delta, noe som igjen gjør det mer sannsynlig at flere vil velge å ikke delta. Den sannsynlige effekten av de kollektive handlingene synker dermed raskt. Hovedgrunnen til ikke å legge ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene hos grupper og organisasjoner er nettopp at deltagelse i disse kollektivene er frivillig. Som med et individuelt ansvar må et tilstrekkelig antall av medlemmene i organisasjoner og grupper bidra for at summen av bidragene skal ha en sjanse for å lykkes. Selv om det teoretisk er mulig at frivillige kollektive agenter er i stand til å inneha ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene er det i praksis så usannsynlig at det ikke er en reell mulighet.

Nasjonalstater

Nasjonalstater har så langt vært den foretrukne aktøren og innehaveren av ansvar overfor klimaendringene, og det kan virke som det er med god grunn. John Broome hevder at nasjonalstater er essensielle for å kunne forbedre verden vi lever i: “To improve the world, we shall have to adopt political means. We shall have to work through our governments, because only our governments can take action on the large scale that is required” (Broome, 2012, s. 96). I mine øyne er nasjonalstater den mest realistiske innehaveren av et ansvar for å motarbeide de globale klimaendringene. Det er en kollektiv agent som har demonstrert at de er i stand til å koordinere sin innsats med andre nasjonalstater og som samlet ville inkludere nesten hele menneskeheten.

Dersom ‘capacity’-prinsippet kan oppfylles, er det som et felles ansvar blant nasjonalstater. Om den koordinerte innsatsen av alle nasjonalstatene ikke er tilstrekkelig til å motarbeide klimaendringene, så er det en utfordring menneskeheten antageligvis ikke er i stand til å møte. ‘Causal inefficacy’ vil ikke være et problem på det nasjonale planet. Dersom en nasjonalstat gjør alt den kan for å redusere sitt klimagassutslipp vil det ikke være nok til å stanse klimaendringene på egenhånd, men det vil påvirke utfallet nok til å gi en gyldig grunn til slike reduksjoner. Videre har nasjonalstater har en anerkjent metode for å ta felles beslutninger som kan inkludere befolkningens meninger, og er i stand til å skape og håndheve lover og regler for sine innbyggere.

Ultimately it is individuals who cause greenhouse gas to be emitted, and individuals will have to change their behavior if climate change is to be slowed. The only means governments have to reduce emissions is their power to influence the behavior of individuals. The needed reductions will not be achieved by the private initiatives of each of us; it will be achieved by governments using their powers of coercion over us, including their power to regulate and their power to tax. By these means, they can induce all of us together to reduce our emissions. Reductions on the required scale cannot be achieved in any other way. (Broome, 2012, s. 100)

Om et ansvar for å motarbeide globale klimaendringer dermed blir et spesielt nasjonalt ansvar, eller om det er et individuelt ansvar som utøves gjennom den formaliserte strukturen til nasjonalstaten lar jeg stå som et åpent spørsmål i denne oppgaven.

Svar på historiske klimagassutslipp

Miller har fremmet og forsvart ideen om nasjonalt ansvar. Han argumenterer for at gjennom en nasjonal identitet, som for mange er en viktig del av hvem de er, tar man også del i et kollektivt nasjonalt ansvar.

By virtue of identifying with compatriots, sharing their values, and receiving the benefits that national communities provide, we are also involved in collective responsibility for the things that nations do. This extends to include things that our ancestors have done - national responsibility includes responsibility for the national past. (Miller, 2007, s. 265)

Den store fordelene med nasjonalt ansvar er at det åpner for et historisk ansvar, og gir dagens borgere en grunn til å ta på seg kostnadene for historiske klimagassutslipp.

The key, I have suggested, is to reflect on the benefits that membership in a national community can provide, primarily tangible benefits in the form of inherited territory and capital, but also intangible benefits in the form of pride in the national past. My claim is that one cannot legitimately enjoy such benefits without at the same time acknowledging responsibility for aspects of the national past that have involved the unjust treatment of people inside or outside the national community itself, and liability to provide redress in whatever form the particular circumstances demand. (Miller, 2007, s. 265)

Man kan ikke føle seg berettiget til å ta del i de materielle fordelene nasjonalstaten forsyner en med uten også ta del i ansvaret hvis de ble anskaffet på en urett måte. I den grad nasjonalstaten vår har blitt bygd opp av urettferdige klimagassutslipp bør vi også føle oss ansvarlige for å kompensere for disse utslippene.

Nasjonalstatens lovgivende makt åpner for at man kan holde borgere som ikke føler noe personlig ansvar for historiske utslipp ansvarlige kun fordi majoriteten mener at dette er viktig. Historiske utslipp er heller ikke like viktige når man går fra individer over til nasjonalstater som innehavere av ansvaret for å motarbeide klimaendringene. På det

nasjonale nivået er hva nasjonalstatene er i stand til å gjøre med dagens utslipp viktigere enn kontrasten mellom hvor lite et enkelt individ slipper ut og hvor mye klimagass som blir sluppet ut globalt.

Gjensyn med 'tragedy of the commons'

To viktige problemer gjenstår likevel for nasjonalstater som innehaverne av ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene: 'The tragedy of the commons', og mangelen av tro på at andre nasjonalstater vil delta i en felles handling. Selv om hver nasjonalstat er i stand til og har gode grunner til å redusere sine klimagassutslipp, er den internasjonale situasjonen fortsatt slik at egeninteresse i stedet peker i retning av å øke utslippene. Det er i menneskehetens beste å forhindre og redusere klimaendringene, men en nasjonalstat kan forbedre levestandarden til sine borgere mer effektivt ved å fortsette å produsere klimagasser, og satse på at fortjenesten vil gjøre dem bedre i stand til å tilpasse seg endringene. Paul Harris hevder at en slik egoistisk innstilling er fundamental for dagens nasjonalstater. "Very significantly, the Westphalian system creates and reinforces an obsession with the interests of the nation-state above all else" (Harris, 2013, s. 36). Effekten er at man får en ansvarlig aktør som er svært ærgjerrig på sine egne ressurser og muligheter og er svært uvillig til å gjøre oppofrelser som ikke også vil kreves av andre.

Nasjonalstater vil som oftest arbeide for det felles beste, men det inkluderer kun sine egne borgeres beste, ikke nødvendigvis det beste for menneskeheten. Her står man nok en gang i en 'tragedy of the commons'-situasjon. Dersom troen på at andre nasjonalstater vil delta mot et felles mål viser seg å være umulig, er det heller ikke mulig å argumentere for et felles ansvar blant nasjonalstater. Løsningen som blir foreslått for en slik situasjon innenfor spillteori er "mutual coercion, mutually agreed upon" (Gardiner, 2011, s. 29). Fordi nasjonalstater har en historie med samarbeid mellom stater i felles anliggender, er det ikke utenkelig at de i en situasjon så truende som globale klimaendringer er villige til å samarbeide.

Problemene med et felles ansvar blant nasjonalstater er mer praktisk enn teoretisk. Til forskjell fra det praktiske problemet som utelukker et felles globalt ansvar finnes det en løsning tilgjengelig. Dersom vi klarer vi å finne fram til en klimaavtale som alle nasjonalstater er villige til å følge, vil det være både i nasjonalstatens beste, og den globale menneskehetens beste å følge den opp. Det vil bli vanskelig, men ikke umulig, å få i stand en slik avtale.

Oppsummering av kapittel 1

Ansvar for å motarbeide klimaendringene kan hverken holdes felles av hele menneskeheten eller av mennesker individuelt. Vi mangler muligheten til å kommunisere og koordinere innsatsen vår mot et felles mål. Uten et felles mål er det tvilsomt at enkeltmennesker vil være villige til å ta på seg de dyre utslippsreduksjonene når ‘causal inefficacy’-problemet forteller dem at det ikke vil ha noen reell effekt. Det trengs kollektive agenter som holder dette ansvaret sammen for å klare å koordinere bidragene fra store menneskegrupper for å klare å oppfylle ‘capacity’-prinsippet og ha en mulighet til å motarbeide klimaendringene. Nasjonalstater, med evnen til å skape lover og legitimt kreve deltagelse i slik felles innsats, er den mest passende innehaveren av ansvaret for å bekjempe de kommende klimaendringene.

Det gjenstår fortsatt store hindringer for en slik innsats. Felles handlinger krever ikke bare muligheten til å koordinere innsats, men også en tro på at de andre vil gjøre sin del for å oppnå målet. Til dette trenger vi en klimaavtale som kan få i stand de nødvendige reduksjonene, og som kan bli ansett som rettferdig av alle parter. Hvordan byrden av en slik avtale skal kunne fordeles og hvordan vi kan forsikre oss om deltagelse i en slik avtale uten å opprette en kosmopolitisk styresmakt er spørsmålene jeg tar for meg i neste kapittel.

Kapittel 2: En rettferdig fordeling av ansvar

Argumentasjonen i forrige kapittel har vist at det er nasjonalstatene som bør holde ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene. Det neste spørsmålet er hvordan dette ansvaret skal fordeles mellom verdens nasjonalstater. De tiltakene som må til for å redusere klimagassutslippet slik at vi kan unngå de skadeligste konsekvensene av klimaendringene kommer til å være dyre, og vil kreve store forandringer i menneskers livsstil og forbruksmønster. Den beste og mest rettferdige fordelingsmodellen må vise hvem som skal ta på seg kostnadene, og hvorfor de må gjøre dette. Ansvarsfordelingen er antageligvis den viktigste delen av effektive tiltak mot klimaendringene, og det som så langt har vært det største hinderet mot en internasjonal avtale. Miller hevdet i *Global Justice and Climate Change* at en rettferdig fordeling vil være et av de viktigste punktene i en fremtidig klimaavtale.

First, given that the agreement cannot be coercively enforced, in the absence of a global authority with sufficient power at its disposal, individual states are unlikely to comply unless they believe that the costs they are having to bear are fair ones. And, second, the governments who signed the agreement have also to convince their own populations to do what is needed, including making some significant changes in their lifestyles. (Miller, 2008, s. 123)

Nasjonalstater vil helt naturlig ønske å beskytte sine egne interesser framfor interessene til resten av verden. Det kan ikke forventes at nasjonalstater frivillig deltar i avtaler de føler er urettferdige. Med mindre alle parter kan føle at byrdene er rettferdig fordelt vil det føre til store problemer for en internasjonal løsning. Harris hevder at det er dette som skjer i den internasjonale klimapolitikken i dag:

The United States uses China's failure to limit its greenhouse gas emissions as an excuse for failing to do so itself. China uses the US's failure to act on its historical responsibility to cut its greenhouse gas emissions, arising from two centuries of pollution by Americans, and its refusal to provide major financial assistance to developing countries that would help them to cope with climate change as excuses for not taking more action. (Harris, 2013, s. 65)

Hvis det er mulig å komme fram til en rettferdig fordeling av ansvaret for å motarbeide klimaendringene ville det kunne utelukke fordeling og urettferdighet som tvister i

miljøforhandlinger. En rettferdig fordeling på internasjonalt nivå er også svært viktig for forholdet mellom borgere og deres nasjonalstat. Miller påpeker at “Practical changes of the kind required to combat global warming have significant implications for other areas of national policy, especially economic development and employment” (Miller, 2008, s. 123). Endringene som vil kreves for å forhindre de skadeligste klimaendringene kan være for store til at borgerne i de fleste vestlige land vil være villige til å gjennomføre dem. Dette gjelder spesielt hvis individuelle borgere føler at ansvaret staten har pålagt dem er urettferdig i forhold til andre nasjoner. En rettferdig fordeling er ikke bare viktig for at nasjonalstater skal være villige til å delta i en avtale, men også for at borgere skal være villige til å rette seg etter den.

I denne delen vil jeg se på argumentene for og mot fem forskjellige forslag til fordelingsmodeller. Modellene baserer seg på forskjellige rettferdighetsprinsipper. De to første tar utgangspunkt i at ansvaret for historiske klimagassutslipp enten ligger hos nasjonene som har forårsaket forurensingen, eller hos dem som har tjent på forurensingen. Dette er de to fordelingsmodellene det oftest vises til og som har vært mest diskutert. Den tredje fordelingsmodellen tar utgangspunkt i at atmosfæren er en felles ressurs som ingen har en større rett til enn andre, og baserer ansvarsfordelingen på en lik rett til å forurense. Fjerde fordelingsmodell tar utgangspunkt i kostnadene av å motarbeide klimaendringene. Her blir det foreslått at disse kostnadene bør fordeles som prosentvis reduksjon i den forventede veksten av brutto nasjonalproduktet blant alle nasjonalstater som ikke lider av endemisk fattigdom. Femte og siste fordelingsmodell er en supplerende teori som ikke dreier seg om hvem som har ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene. Temaet for denne fordelingsmodellen er hvem som skal håndheve og støtte opp nasjonalstatens deltagelse når en klimaavtale først har blitt opprettet.

Historisk ansvar: ‘Polluter pays’ eller ‘Benefiter pays’

Fordelingsmodellene ‘polluter pays’ og ‘benefiter pays’ forsøker å fordele ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene ut ifra historiske klimagassutslipp etter to forskjellige prinsipper. Klimaendringene skyldes ikke bare de globale utslippene i dag, men er summen

av alle klimagassutslippene siden mennesker begynte å bruke forskjellige former fossile brennstoff. Grunnideen for begge de to fordelingsmodellene er at ansvaret for å rette opp i klimaendringene må ligge hos dem som har skapt klimagassutslippene. Som Miller påpeker er det ikke overraskende at disse fordelingsmodellene er spesielt populære blant utviklingsland, som ikke har hatt noen historiske klimagassutslipp, og derfor har en mye mindre del av ansvaret (Miller, 2008, s. 126). Fordeling ut ifra historiske klimagassutslipp er både blant de mest diskuterte, og de mest brukte innenfor internasjonal klimaproblematikk. Avtalen som ble undertegnet under Rio-konferansen i 1992 anerkjente det større historiske ansvaret til de industrielle landene, og tildelte disse landene en større andel av ansvaret for kutt og reduksjoner (Gardiner, 2011, s. 79). Jeg starter med å undersøke ‘polluter pays’-prinsippet, og går videre til ‘benefiter pays’-prinsippet, som er et forsøk på å redde ‘polluter pays’-prinsippet, før jeg til slutt ser på fundamentale problemer med historisk ansvar.

Forurenseren betaler

‘Polluter pays’-prinsippet er kanskje det mest diskuterte fordelingsprinsippet, og en av de mest intuitive fordelingsmodellene. Miller oppsummerer grunnprinsippet slik:

if an agent does something that is harmful to others - pollutes a river with chemicals, for example - then that same agent should bear the costs of remedying the harm, either by removing the pollution, if that is possible, or compensating the victims. (Miller, 2008, s. 126)

Fordelingsmodellen behandler klimaendringer som et moralsk problem hvor handlingene til en gruppe A har ført til negative konsekvenser for gruppe B. I tillegg til å måtte ta kostnadene for negative konsekvenser som tilfaller dem selv, må gruppe A også betale erstatning til gruppe B, som selv ikke har noe ansvar for skadene de har blitt påført.

Det er de industrielle landene som er forventet å måtte betale de største kostnadene for klimatiltak. Industrielle land har stått for mesteparten av de historiske utslippene, de har den høyeste gjennomsnittlige velstanden, og de står fortsatt for det høyeste utslippet per innbygger. Miller påpeker at det er flere fordeler med å bruke ‘polluter pays’ som fordelingsprinsipp og holde industrielle land ansvarlig for sine historiske klimagassutslipp:

It acts as a disincentive to would-be polluters, but also and perhaps more fundamentally it acknowledges the fact that we are agents who make an impact on our surroundings, and who should be held responsible for that impact, both in cases where the impact is a positive one - we should reap where we have sown - and in cases where it is negative, in the sense of being harmful to others. (Miller, 2008, s. 126)

Det virker naturlig og rettferdig å bli holdt ansvarlig for handlinger på denne måten. Man kjenner igjen disse prinsippene fra hverdagsmoralen, men denne typen moralitet klarer ikke å fange alle komplikasjonene og nyansene når det kommer til klimaproblematikken.

Hovedproblemet med 'polluter pays'-prinsippet er at mange av menneskene som forårsaket de historiske klimagassutslippene ikke lenger er i live. Hvem er det riktig å kreve erstatning av for avdøde menneskers klimagassutslipp? 'Polluter pays'-prinsippet inneholder ingen retningslinjer for hvordan man skal fordele ansvaret til avdøde forurensere. Siden grunntanken bak det er at man ikke skal måtte være ansvarlig for skader man ikke har skapt, er dette et alvorlig problem. Uten et historisk ansvar er fabrikkieren i den rikeste nasjonalstaten sidestilt med bonden i den fattigste ut ifra 'polluter pays'-prinsippet. Denne problematikken løses i en viss grad ved å fokusere på nasjonalstater framfor individer som innehaverne av ansvar, og på nasjonale utslipp framfor individuelle utslipp. Det er ikke like lett for en borger av en nasjonalstat å nekte ansvar for sin nasjonalstats historiske klimagassutslipp som det er for andre mennesker.

To such a person, it would be relevant to point out that he forms part of a national unit that did play such a part, and that he benefits from the practices and institutions that allowed the emissions to occur, not just in some accidental way but by virtue of his membership itself. (Miller, 2008, s. 129)

Nasjonale institusjoner, infrastrukturer, historie og en felles identitet gir en grunner til at man skal påta seg ansvaret for utslippet til sine nåværende og avdøde landsmenn. Så lenge man enten deler den samme regjeringen eller den kulturelle identiteten med dem som utførte handlingene, kan man til en viss grad være ansvarlig for hva ens landsmenn har gjort.

Hva skjer da i de tilfellene hvor både regjeringen og den kulturelle identiteten har forsvunnet?

Som Caney sier: “Consider, for example, the USSR: now that it has been dissolved what can be said about the carbon dioxide that has been emitted from, say, the Ukraine? The political entity that contributed to the problem is no longer in existence” (Caney, 2006, s. 469). Avhengig av hvor langt tilbake en ønsker å spore problemet vil man møte på flere slike tilfeller, hvor den politiske regjeringen ikke lenger eksisterer, og en forbindelse på bakgrunn av en nasjonal historie vil være vanskelig å etablere. Det tidligere omtalte problemet med avdøde forurenserne, som ble løst ved å fokusere på nasjonalstater kommer nå tilbake, og siden nasjonalstaters utslipp er mange ganger større er problemet nå verre.

Igjen står man i en situasjon hvor ‘polluter pays’-prinsippet ikke kan gi noen retningslinjer for hvem man kan holde ansvarlig eller hvordan dette resterende ansvaret kan fordeles. ‘Polluter pays’-prinsippet er svært intuitivt, men klarer ikke gi noen fullstendig beskrivelse av hvordan ansvaret for motarbeiding av klimaendringene skal fordeles når en eller flere av forurenserne ikke lenger eksisterer.

Fortjeneste og ansvar

‘Benefiter pays’-prinsippet tildeler ansvar ut ifra hvem som har hatt fordel av skadelige handlinger. Denne modellen har blitt brukt på klimaproblematikken av blant annet Erik Neumayer og Henry Shue (Caney, 2006, s. 471). Deres konklusjon var at “members of wealthy industrialized states, as the beneficiaries of an injustice, owe a duty of reparations to the victims of climate change” (Caney, 2006, s. 471). Å bruke dette prinsippet framfor ‘polluter pays’ er ment å løse problemet med ansvar for historiske utslipp. Det er som oftest langt flere som har tjent på en handling enn den som utførte handlingen, og dermed enklere å finne noen å fordele ansvaret til når man ikke kan peke ut en skyldig aktør.

Overgangen fra ‘polluter pays’-modellen til ‘benefiter pays’-modellen er likevel ikke problemfri. Caney kritiserer ‘benefiter pays’-prinsippet i *Environmental Degradation, Reparation, and the Moral Significance of History* (Caney, 2006). Det første han påpeker er at ‘benefiter pays’-, og ‘polluter pays’-prinsippene ikke fungerer sammen. Ta for eksempel et tilfelle hvor en gruppe har hatt fordel av en urettferdig handling og nå må betale erstatning,

og hvor personen som faktisk utførte handlingen fortsatt er i live og er en del av gruppen. I følge 'polluter pays'-prinsippet har aktøren alt ansvaret, mens i følge 'benefiter pays'-prinsippet så deler hele gruppen på ansvaret.

Caney argumenterer for at det er fire muligheter for hvordan ansvaret kan fordeles ifølge de to prinsippene. Den første er at begge prinsippene benyttes samtidig. Her ville både den ansvarlige aktøren, A, og alle som drar fordel av situasjonen, B, være ansvarlige. Ifølge Caney er det imidlertid vanskelig å anvende begge prinsippene samtidig: "But then how do we allocate the responsibilities between A and B? Presumably A should pay more (for she is a causer and a beneficiary) but, if so, how much more? It is hard to think of what criterion one can use to allocate these responsibilities" (Caney, 2006, s. 472). Caney forkaster derfor muligheten til å benytte begge prinsippene samtidig.

Den andre muligheten er å insistere på at de to prinsippene i praksis vil overlappe, fordi de som begår en urett også vil være de samme som tjener på den. Men det er svært usannsynlig at dette alltid vil stemme.

In particular, for it to be the case that the two accounts perfectly correspond in their implications, it must be the case: (a) that all polluters are beneficiaries and all beneficiaries are polluters; and (b) that the extent to which each person benefits corresponds exactly to the extent to which that person pollutes. (Caney, 2006, s. 472)

Både 'benefiter pays'-, og 'polluter pays'-prinsippene vil ikke overlappe i alle tilfeller, og denne muligheten kan dermed forkastes.

Den tredje muligheten i Caneys argumentasjon er rett og slett å forkaste 'polluter pays' til fordel for 'benefiter pays'. Hvorfor skal den skyldige aktøren erstattes med noen som har fått en fordel av situasjonen, men ikke har noen skyld for selve handlingen? Hvis du brenner ned et hus, noe som fører til at jeg får en bedre utsikt og en høyere tomtepris er det vanskelig å forstå at dette skulle være gyldig grunn til å gi meg et ansvar for det ødelagte huset. Som Caney sier: "To deny the Causal Account any role would be highly counterintuitive" (Caney, 2006, s.472). I situasjoner når den ansvarlige aktøren fortsatt er tilstede ville det være mer

langt naturlig å bruke ‘polluter pays’-prinsippet. Det å alltid skulle bruke ‘benefiter pays’-prinsippet virker som en lite akseptabel mulighet.

Fjerde og siste mulighet Caney diskuterer er å bruke ‘benefiter pays’ i de situasjonene hvor den skyldige aktøren ikke lenger er til stede. Men fordi Caney allerede har avvist den første muligheten, det å bruke begge prinsippene samtidig, skaper dette nå problemer: “If the receipt of benefits can generate an obligation (when the perpetrator of the injustice that led to this benefit is no longer alive), then why does the receipt of benefits not generate an obligation (even when the perpetrator is still alive)?” (Caney, 2006, s. 472). Han argumenterer for at alle disse fire mulighetene bør forkastes. Det er ifølge Caney ingen situasjon hvor ‘benefiter pays’-prinsippet er å foretrekke over ‘polluter pays’, og ingen mulighet for at de kan brukes sammen.

Når de fire mulighetene for overlapp beskrevet over er fjernet, møter ‘benefiter pays’-prinsippet på nøyaktig de samme problemene som ‘polluter pays’. Det kan ikke vise hvem eller hvorfor noen skulle være tvunget til å påta seg ansvaret for historiske utslipp hvor en eller flere av aktørene mangler. ‘Benefiter pays’-prinsippet krever at alle som har tjent på handlingen er ansvarlige for å betale sin del av erstatningen, men “not that *some* of the beneficiaries should pay for *everyone’s* benefits” (Caney, 2006, s. 473, Caneys uthevinger). I en situasjon hvor en gruppe får en like stor fordel av en urettferdig handling, men alle unntatt tre av gruppemedlemmene dør før erstatningen må betales, har de tre resterende gruppemedlemmene kun krav på seg til å måtte betale sin andel. De har ikke et ansvar for å betale noen erstatning for resten av gruppen, uavhengig av om de andre gruppemedlemmene er i stand til å betale sin del eller ikke.

Ut ifra dette prinsippet har man bare et begrenset ansvar for klimaendringene. “It, therefore, follows that it would be unfair to require *current* beneficiaries to pay for *all* of the benefit generated by the activities which cause global climate change” (Caney, 2006, s. 473, Caneys uthevinger). Caney argumenterer for at her er heller ikke ‘benefiter pays’-prinsippet i stand til å gi en fullstendig framstilling av hvordan ansvaret for å motarbeide klimaendringene bør fordeles. Som med ‘polluter pays’-prinsippet står man igjen med

betydelige mengder klimagassutslipp, og ingen retningslinjer som kan peke på noen som bør holdes ansvarlig.

Caneys avvisning av 'polluter pays' og 'benefiter pays' som fordelingsprinsipper virker likevel for noe forhastet. Han har gode argumenter for at ingen av disse to prinsippene klarer å gi en fullstendig framstilling av hvordan alt ansvaret for klimaendringene skal fordeles. Begge prinsippene har områder de ikke klarer å dekke. Men i praksis er jeg usikker på hvor viktig disse uløste situasjonene vil være. Miller argumenterer for at nasjonalstater har en langt bedre grunn enn individuelle borgere til å påta seg ansvaret for historiske utslipp, uavhengig av om de originale aktørene var klar over at de begikk en urett eller ikke. Den eneste betydningsfulle problemstillingen i 'polluter pays'-prinsippet er da de tilfellene hvor både staten og nasjonen har forandret seg så kraftig at de ikke er villige eller i stand til å påta seg ansvaret for historiske klimagassutslipp. Disse problemstillingene kan i stor grad løses av at man bruker både 'polluter pays'- og 'benefiter pays'-prinsippene samtidig. At fordelingen av ansvar mellom den som begikk en urett og de som tjente på den vil være komplisert utgjør i seg selv ikke en tilstrekkelig grunn til å avvise denne muligheten. Denne typen ansvarsfordeling brukes jevnlig i straffesaker, som f. eks. tyveri-heleri saker, eller ved omsetning og salg av narkotiske stoffer. At parten som begikk en urett må stå for hovedansvaret utelukker ikke at alle som tjente på handlingen kan være ansvarlig for å returnere sin fortjeneste, dersom denne var direkte knyttet til uretten.

Ved å bruke 'polluter pays'- og 'benefiter pays'-prinsippene samtidig kan man i alle tilfeller fordele ansvaret til både den ansvarlige nasjonen, og eventuelle andre nasjoner som har tjent på utslippene ansvarlige for historiske klimagassutslipp. Når den ansvarlige nasjonen ikke kan eller vil stå for dette ansvaret, kan det likevel kreves at andre som har tjent på disse utslippene står ansvarlige for sin andel. Det vil fortsatt være deler av de historiske klimagassutslippene som ingen kan holdes ansvarlige for. Resterende historiske klimagassutslipp utgjør likevel ikke et stort nok problem til at 'polluter pays' og 'benefiter pays' ikke kan benyttes som fordelingsprinsipper i de aller fleste tilfeller.

Fundamentale problemer med historisk ansvar

Det finnes to viktigere innvendinger mot ansvarsfordeling på bakgrunn av historiske klimagassutslipp. Det første er Derek Parfitts 'non-identity'-problem. Det andre er forbindelsen mellom historiske klimagassutslipp og skadelige klimaendringer.

Kan vi virkelig si at tidligere generasjoner har skadet oss med valgene de gjorde? Tidspunktet for når foreldrene unnfanger barnet bestemmer både hvilket barn som blir født og hvilken person barnet vil utvikle seg til å bli. Hadde unnfangelsen skjedd på et annet tidspunkt så hadde et annet egg blitt befruktet av en annen sædcelle, og et annet barn hadde blitt født. Våre handlinger i nåtiden påvirker altså hvem som blir født i fremtiden, fordi det vil påvirke hvem som treffer hverandre, når de møtes, osv. Dette er kjernen av Parfitts 'non-identity'-problem.

On this basis, Parfit then argues that people cannot harm future generations - they cannot make them worse off than they would have been. To give an example, one cannot say that a policy of depletion harms future people for if depletion had not been adopted then these people would not have been born. (Caney, 2006, s. 474)

Definisjonen av skade og fordel krever at man kan sammenligne en situasjon med en annen, og si at den ene er bedre eller verre. 'Non-identity'-problemet fører til at man hverken kan skade eller gi noen fordel til fremtidige generasjoner. Fremtidige generasjoner vil være hvem de er nettopp på grunn av valgene vi tar, og man kan ikke sammenligne forskjellige positive eller negative situasjoner i fremtiden, fordi menneskene man sammenligner vil være forskjellige. Ut ifra dette argumentet kan man ikke si at innbyggere i industrielle land har hatt en fordel av industrialiseringen.

This is because we can say that they have benefited from industrialization only if they are better off than they would have been (point 1). However, under (point 2) on this conception of benefit, they have not been made better off than they would have been by industrialization because without industrialization they would not have been at all. (Caney, 2006, s. 475)

Vi er de personene vi er nettopp på grunn av vår historie. Hadde tidligere generasjoner handlet annerledes hadde vi vært forskjellige mennesker. På samme grunnlag kan vi hverken gjøre ting verre eller bedre for spesifikke personer i fremtiden. De vil være personene de blir på grunn av valgene nåværende generasjoner gjør.

‘Non-identity’-problemet gjør det problematisk å argumentere for en fordeling av ansvar på bakgrunn av historiske klimagassutslipp. De historiske utslippene var nødvendig for at vi skulle bli de personene vi er i dag. Kombinasjonen av ‘non-identity’-problemet, og definisjon av skade og fordel fører til at man ikke kan argumentere for at historiske klimagassutslipp har gitt noen en urettferdig fordel. Dersom min bestefar stjal en gullmynt som jeg arvet kan jeg sies å ha fått en urettferdig fordel av denne og forventes å levere den tilbake, fordi denne gullmynten ikke vil ha hatt noen spesiell innflytelse på meg. Man kan sammenligne meg med og uten gullmynten og si at jeg har en fordel av den som jeg ikke burde ha. Hvis man derimot skal kunne hevde at jeg har hatt en urettferdig fordel av klimagassutslipp må man kunne sammenligne meg med en person som aldri har eksistert og hevde at jeg har det bedre eller verre enn ham.

Sammenligningsgrunnlaget som trengs for å kunne hevde at historiske klimagassutslipp har gitt oss noen fordel eksisterer ikke. Ansvar for historiske klimagassutslipp leder da bare til banaliteten ‘hvis verden hadde annerledes så hadde vi vært andre mennesker’. ‘Benefiter pays’-prinsippet faller bort, fordi ingen kan sies å ha fått en fordel av historiske klimagassutslipp, og uten urettferdige fordeler som har blitt overført kan ‘polluter pays’-prinsippet bare hevde at dagens nasjonalstater bør ta på seg ansvaret for klimagassutslippene på grunn av en delt nasjonal historie med de ansvarlige aktørene.

Den andre innvendingen mot et historisk ansvar for klimaendringene er den svake koblingen mellom historiske klimagassutslipp og skadelige klimaendringer. Miller diskuterer denne innvendingen i *Global Justice and Climate Change*: “To show that historic gas emissions were wrongful in a way that would create remedial responsibilities, we would need to explain in what sense they were harmful to human interests” (Miller, 2008, s. 130). Forhold som eksisterer mellom klimagassutslipp og skaden de forårsaker på mennesker, både nåværende

og fremtidige, virker ikke som et lineært forhold. Både de fysiske effektene som smeltingen av polarisen, tiningen av den Sibirske tundraen og de menneskelige følgene av klimaendringene, som oversvømmelsen av lavtliggende samfunn, ser ut til å skje når klimagasser i atmosfæren når et visst nivå (Miller, 2008, s. 131). Hvis det ikke er et lineært forhold mellom utslipp og skader kaster det tvil over hvor skadelige de historiske klimagassutslippene var i seg selv. Dersom mennesker i dag hadde unngått å slippe ut klimagasser ville klimaendringene antageligvis aldri funnet sted, på tross av de historiske utslippene til tidligere generasjoner.

The unfairness is not to be found in anything directly harmful that the early emitters did, but in the inequality between early emitters and later generations, who now have to choose between allowing global warming to proceed apace, with potentially devastating results, and cutting back sharply and at considerable cost on emissions now and in the future. (Miller, 2008, s. 133)

Når forholdet mellom utslipp og skader ikke er lineært må det først vises at alle bør ha en lik mulighet til å forurense, og at mengden tillate klimagassutslipp bør ha en tilbakevirkende effekt for å vise at historiske klimagassutslipp var en urett som nasjonalstatens etterfølgere nå må gjøre opp for.

Hvorfor skulle muligheten til å forurense skille seg så drastisk fra tilgangen på andre ressurser? Det har aldri vært argumentert for at en distribusjon med tilbakevirkende effekt skal brukes på noen annen ressurs: “along every dimension, opportunities to acquire and use valuable resources vary historically: our generation has an opportunity to extract and use oil, for example, that our predecessors did not have, and our successors also will not have” (Miller, 2008, s. 136). En spesiell tilbakevirkende effekt på muligheten til å forurense ville føre til ytterligere problemer med å bestemme hvor dette nivået skulle settes.

Utviklingen etter den industrielle revolusjonen førte blant annet til et langt høyere befolkningstall på kloden enn tidligere. Denne befolkningsveksten ville det være umulig for tidligere generasjoner å ta høyde for. Befolkningsvekst gjør det enda mer usannsynlig at en lik mulighet til å forurense bør ha en tilbakevirkende effekt.

One reason is that, because of their relative population sizes, countries such as China and India would have a far larger impact on greenhouse gas levels than the already developed nations have had, if they followed the same energy policies on the road to development. To put it bluntly, they would be creating an environmental disaster by themselves regardless of what others had done previously. (Miller, 2008, s. 136)

Fordi befolkningstallet endrer seg over tid vil det være umulig å gi en lik fordeling en tilbakevirkende effekt. Tidligere generasjoner hadde ingen mulighet til å beregne hvor mange mennesker som ville leve en gang i fremtiden, og dermed ingen mulighet til å fordele klimagassutslippet likt for alle. Å fordele ansvar ut ifra historiske klimagassutslipp viser seg dermed å være problematisk fordi man hverken kan vise at tidligere generasjoner har skadet mennesker i live i dag, eller at de har gjort noe urett gjennom å skape disse utslippene.

En lik rett til å forurense

Når man ikke lenger kan fordele ansvar ut ifra handlinger, slik 'polluter pays' og 'benefiter pays'-prinsippene forsøker å gjøre, trengs det et annet prinsipp til å fordele ansvaret for å motarbeide klimaendringene. 'Per capita'-fordelingsmodellen angriper problemet fra den andre siden og spør hvordan retten til å slippe ut klimagasser skal fordeles fra nå av. For å holde den globale temperaturøkningen under to grader celsius, som er den maksimale temperaturøkningen vi kan tillate dersom vi skal klare å unngå de aller verste klimaendringene, viser IPCCs rapporter at den totale mengden menneskeskapt klimagassutslipp må holdes mellom 0 og 1000 gigatonn karbon. I 2011 hadde 515 gigatonn allerede blitt sluppet ut (IPCC, 2013, s. 25). Mengden klimagassutslipp atmosfæren kan absorbere hvis vi ønsker å holde temperaturøkningen under to grader celsius er en begrenset ressurs. Singer hevder at denne begrensede mengden klimagassutslipp er et godt utgangspunkt for en rettferdig fordelingsmodell:

If we begin by asking, 'Why should anyone have a greater claim to part of the global atmospheric sink than any other?' then the first and simplest response is 'No reason at all.' In other words, everyone has the same claim to part of the atmospheric sink as everyone else. (Singer, 2010, s. 190)

I mangel av argumenter for at noen bør ha en større rett til å forurense enn andre bør andelen klimagasser som fortsatt kan slippes ut med en rimelig trygghet fordeles likt på alle

mennesker på kloden. Dette gjøres ved å sette en utslippsgrense for hvert enkeltmenneske, og så gi hver nasjonalstat en utslippsgrense ut ifra antallet innbyggere det har. Hvor mye en nasjonalstat skal kunne slippe ut totalt ville da bli en funksjon av antallet innbyggere. Internt i landet kunne dette fordeles forskjellig etter prinsipper for sosial rettferdighet.

Fordeling, tid og befolkning

Som med en tilbakevirkende mulighet til å slippe ut klimagasser er det svært problematisk å sette individuelle grenser for klimagassutslipp på grunn av det varierende globale befolkningstallet. “Extra space in the atmosphere does not become available for new people as they are born. Space allocated to them will have to be taken from other people, and that seems inappropriate” (Broome, 2012, s. 70). Hvis hvert enkelt menneske på kloden får en kvote, vil denne øke og minke etterhvert som mennesker dør og fødes. Hver nasjon ville tjent på å ha et så hurtig voksende befolkningstall som mulig i forhold til andre nasjoner for ikke å tape sin andel av det totale utslippet, samtidig som stadig mindre ressurser ville bli fordelt på mange flere mennesker.

Både Broome og Singer ser istedenfor for seg et internasjonalt fordelingsystem som gir hver nasjonalstat en kvote for å slippe ut en viss mengde klimagasser, basert på antallet innbyggere. Denne kvoten blir da en nasjonal ressurs som må forvaltes med et langsiktig perspektiv: “After its initial allocation, a country would receive no more permits. Once it had used up all its permits, it could continue to emit only by buying permits from others” (Broome, 2012, s. 70). Singers versjon er en fordeling hvor hver nasjon får en kvote basert på FNs estimat om nasjonens befolkningstall 50 år fram i tid:

Countries would then receive a reward in terms of an increased emissions quota per citizen if they achieved a lower population than had been expected, and a penalty in terms of a reduced emissions quota per citizen if they exceeded the population forecast—and there would be no impact on other countries. (Singer, 2010, s. 191)

Slik er det mulig å unngå at økende befolkningsvekst i en nasjon ville påvirke kvotene til alle andre mennesker og nasjonalstater på kloden.

Konsekvensen av en slik nasjonal fordeling blir at 'per capita'-prinsippet kun er basert på like rettigheter for alle når kvotene blir fordelt. Som Miller påpeker så møter 'per capita'-fordelingen problemer når man beveger seg framover i tid: "But now, if we let the clock run forward, this means that at some later time people will not in fact have an equal right to emit greenhouse gases. If you happen to live in a country whose population has increased since the chosen date, your entitlement will be reduced" (Miller, 2008, s. 144). Dette blir en problemstilling for 'per capita'-prinsippet, som skulle ha som et av sine utgangspunkt at utslippskvoter ikke skulle behandles som andre naturressurser:

The ownership of those other resources is haphazard. Countries and individuals find themselves owning them through accidents of history and geography. But this new fixed resource, which has only recently been identified, is to be distributed by international agreement. We are trying to work out what would be a fair way to divide it up. (Broome, 2012, s. 70)

Tilgang til utslippskvoter vil være avhengig av hvordan nasjonalstaten har forvaltet noe de fikk utdelt på et tilfeldig tidspunkt og befolkningsveksten siden fordelingen skjedde.

If there is something fundamentally unfair about one person having less of an entitlement than another to emit greenhouse gases, then it is wrong for individual entitlements to depend on changes in population size for which they were not personally responsible. (Miller, 2008, s. 144)

Gode intensjoner om en rettferdig fordeling vil i dette tilfellet ikke overføres til praksis. Etter hvert som befolkningstallet endrer seg vil utslippskvotene løsriveres fra det rettferdige utgangspunktet og bli like tilfeldig fordelt som andre naturressurser.

Koblingen mellom den interne fordelingen av de nasjonale kvotene og befolkningstallet har en annen interessant konsekvens. Historisk har man sett en korrelasjon mellom økende velstand og synkende befolkningsvekst. Uavhengig av når en 'per capita'-fordeling skjer betyr det at denne fordelingen, på tross av det rettferdige og egalitære utgangspunktet, likevel heller i utviklingslandenes favør. Man kan forvente at industrilandene, som nå må redusere sine utslipp, vil ha en stabilisert eller sakte synkende befolkningsvekst. Utviklingslandene, som da vil kunne øke sine utslipp og nyte godt av de materielle fordelene dette fører med seg

vil på den andre siden antageligvis oppleve en langt lavere befolkningsvekst etterhvert som velstanden øker. Siden de nasjonale fordelingene ikke justeres betyr det at over tid vil den individuelle kvoten for borgere i industriland være relativt stabil, mens 'per capita'-kvoten i utviklingsland vil stige raskt.

Hvis dette skjer vil det skifte hele den globale balansen i utviklingslandenes favør. Dette er ikke nødvendigvis en kritikk av 'per capita'-fordeling. I en viss forstand kan det argumenteres at dette er en balansering av industrilandenes historiske utslipp. Men det er en konsekvens vi må være klar over når vi diskuterer 'per capita'-fordeling, som tar sikte på å være en rettferdig og egalitær fordeling av en felles ressurs.

Nødvendige og unødvendige utslipp

En annen kritikk Miller har rettet mot 'per capita'-fordeling er at den kun ser på mengden utslipp. Den skiller ikke mellom nødvendige og unødvendige klimagassutslipp, men behandler utslipp produsert av matproduksjon i fattige strøk med utslippene fra luksusferier (Miller, 2008, s. 143). En innbygger i Canada vil slippe ut større mengder klimagasser enn en tilsvarende innbygger i India. Denne forskjellen vil eksistere selv når vi reduserer deres aktiviteter til kun nødvendige utslipp som oppvarming, matproduksjon, og nødvendig transport på grunn av forskjeller i klima og geografi. Ifølge Singer vil denne forskjellen kunne utjevnes via kvotehandel:

First, it answers the objection raised when discussing a utilitarian approach to these problems—that countries like Canada might suffer undue hardship if forced to limit emissions to the same per capita amount as, say, Mexico, because Canadians need to use more energy to survive their winters. But global emissions trading means that Canada would be able to buy the quota it requires from other countries that do not need their full quota. (Singer, 2010, s. 196)

For rike nasjonalstater vil det være mulig å kjøpe kvoter for å utjevne denne forskjellen i nødvendige utslipp. Kvotehandel svarer likevel ikke på kritikken mot 'per capita' som et fordelingsprinsipp. At nasjonalstatene som ligger utenfor disse tempererte områdene i visse tilfeller er velstående er ikke en innvending mot denne kritikken. På grunn av disse

forskjellene i nødvendige utslipp er 'per capita'-prinsippet mer fordelaktig for mennesker som lever i tempererte områder.

Kvoter og et forhåndsbestemt maksimum

Er en fordeling basert på 'per capita'-prinsippet overhodet praktisk mulig? Uavhengig av fordeler og ulemper med den teoretiske fordelingen møter man på store problemer ved å gjennomføre en slik fordelingsmetode i praksis. Industrielle, utviklede, rike land, som USA, Australia, Canada og Norge slipper ut langt større mengder av klimagasser per innbygger enn India, Chile, eller Kina (Singer, 2010, s. 193).

The real objection to allocating the atmosphere's capacity to absorb greenhouse gases to nations on the basis of equal per capita shares is that it would be tremendously dislocating for the industrialized nations to reduce their emissions so much that within five, ten or fifteen years they were not producing more than their share, on a per capita basis, of some acceptable level of greenhouse gases. (Singer, 2010, s. 195)

Å fremtvinge en slik brå og total omlegging av alle deler av livsstilen til borgere i de industrielle landene ville være en massiv belastning. Det er sammenlignbart med å tvangsflytte beboere fra alle områder som IPCC projiserer vil bli negativt påvirket av klimaendringene, noe som også hadde redusert antallet mennesker som vil bli skadet av klimaendringene. Som en planlagt løsning på klimaproblematikken er begge utenkelige enn så lenge, fordi ingen nasjonalstat ville kunne si seg enig i å gjennomføre en slik drastisk omjustering.

Singer og Broome argumenterer for at dette problemet kan løses ved å tillate nasjonalstater å handle med utslippskvoter (Singer, 2010; Broome, 2012). Når nasjonalstater kan handle med sine individuelle utslippskvoter betyr det at de som forurenses for mye kan kjøpe ubrukte kvoter av andre land: "A country like the United States that is already producing more gases than its share will need its full quota and then some, but a country like Russia that is below its share will have excess quota that it can sell" (Singer, 2012, p. 196). Velstanden vil øke i begge land og klimagassutslippet forblir stabilt. Ved å måtte kjøpe kvoter når ens egne har blitt brukt opp vil lønnsomheten av å produsere klimagasser synke etter et visst punkt, og det

kan forventes at både bedrifter og nasjonalstater vil forsøke å unngå dette for å maksimere sin profitt. Markedskreftene vil da etterspørre mer miljøvennlige produksjonsmetoder, for på den måten å unngå dyre kvotekjøp og samtidig frigjøre klimakvoter som kan selges.

Dette kvote- og handelssystemet er allerede innført som en del av Kyoto-protokollen mellom de landene som har bindende utslippskvoter. Uheldigvis er dette en svært liten gruppe land, og de store fordelene med kvotesystemet faller for det meste bort. “Thus Russia will have quota to sell, but countries such as India, Bangladesh, Mozambique, Ethiopia, and many others will not” (Singer, 2012, s. 196). Singer hevder at å innføre kvotesystemet på en global skala ville gi positive virkninger både for utviklingsland som ikke er en del av kvotesystemet, miljøet, og den globale økonomien. Han bruker Bjørn Lomborgs økonomiske utregninger og hevder at selv om Kyoto-protokollen slik den står nå påfører den globale økonomien et tap, gjelder det kun så lenge protokollen ikke er verdensdekkende: “But if the developing nations join in once they see that the developed nations are serious about tackling their emissions, and if there is global emissions trading, then Lomborg's figures show that the Kyoto pact will bring a net benefit of \$61 billion (U.S.)” (Singer, 2010, s. 186). Å innføre et globalt kvotesystem vil i følge Singer gjøre det mulig og attraktivt å gå over til en fordeling av utslippskvoter blant nasjonalstater på en ‘per capita’-basis.

Spørsmålet er om den teoretiske fordelene det ville gi å utvide Kyoto-protokollen, med sin mulighet til å handle med utslippskvoter, kan overføres til Singers ‘per capita’-modell. Modellen Singer foreslår som en rettferdig løsning på klimaproblematikken vil ha helt andre rammer og betingelser enn Kyoto-protokollen. Den viktige forskjellen ligger i at mens Singer foreslår et forhåndsbestemt maksimum for globale klimagassutslipp, er Kyoto-protokollen basert på en årlig kvote. Kyoto-protokollen kan i beste fall bare klare å stabilisere de globale klimagassutslippene på et lavere nivå, mens Singers modell tar sikte på å redusere de globale klimagassutslipp totalt over en lengre tidsperiode.

Forskjellen mellom en årlig kvote og et forhåndsbestemt maksimum på globale klimagassutslipp må forandre utfallet drastisk, både med hensyn på lønnsomheten og muligheten for å gjennomføre overgangen til en ‘per capita’-fordeling. Hvis man tar

utgangspunkt i IPCCs tall så hadde det i 2011 blitt sluppet ut 515 gigatonn karbon. Det gjenstår da maksimalt 485 gigatonn karbon som kan slippet ut med en rimelig trygghet for å unngå en global oppvarming på over to grader celsius (IPCC, 2013, s. 25). En slik endelig kvote, framfor en som er fornybar årlig, vil først og fremst føre til raskt stigende priser på utslippskvotene. Likevel vil rike nasjoner som i dag har store klimagassutslipp måtte kjøpe ubrukte kvoter av utviklingsland for å få tid til en gradvis endring av borgernes livsstil framfor å gjennomføre en total og brå omvending.

Innen denne omvendingen er gjennomført kan man regne med at store deler av utslippskvotene vil være oppbrukt, og at relativt store deler av industrielle lands materielle velstand vil være overført til utviklingslandene. Man ville da ha en situasjon hvor hver nasjonalstat slipper ut så lite som mulig for å bevare de stadig dyrere og sjeldnere utslippskvotene. Inntil det er mulig å produsere all energi, materielle goder, og spesielt bygg og infrastruktur, uten klimagassutslipp vil hver nasjonalstat fremdeles ha et behov for å bevare så stor del av sine utslippskvoter som mulig.

Den ultimate løsningen på denne problemstillingen ville være teknologien til å produsere varer og bygg fullstendig utslippsfritt. Utslippsfri teknologi ville i seg selv også være en løsning på klimaproblematikken som en helhet. Heller enn å vente på et slikt teknologisk gjennombrudd er det mer sannsynlig at hver nasjonalstat ville disponert sine tilgjengelige utslippskvoter svært forsiktig. Kostnadene av å redusere klimagassutslippene drastisk og traumene av en så rask omstilling ville fort overgått konsekvensene av å la den globale temperaturendringen overstige to grader.

Uavhengig av utfallet er ikke et globalt tak på klimagassutslipp en bærekraftig løsning på klimaproblematikken. I beste fall er det et forsøk på å framtvinge mer miljøvennlig teknologi og livsstiler. Dersom man bruker et globalt kvotesystem med en årlig utdeling av kvoter framfor et forhåndsbestemt maksimum diskuterer vi ikke lenger en total løsning på klimaproblematikken. Resultatet blir da en reduksjon av klimagassutslipp og en balansering mellom fordelene man får av utslipp, og skadene det kommer til å påføre gjennom globale klimaendringer. Klimaendringene vil påvirke forskjellige mennesker, regioner, og

nasjonalstater på ulike måter, både positivt og negativt. Dersom man ikke lenger diskuterer en begrenset ressurs er det ikke lenger noen grunn til at alle bør ha en lik rett til denne ressursen.

Finnes det en god nok grunn til å velge 'per capita'-prinsippet som den foretrukne fordelingsmodellen? "When we have some scarce resource to distribute, equality often seems to be the fairest principle to use. But we need to distinguish between shallow and deep reasons for favoring equality" (Miller, 2008, s. 139). 'Per capita'-fordelingsmodellen ser ikke ut til å kunne gi noen form for egalitær rettferdighet i forhold til klimagassutslipp, på tross av utgangspunktet at alle skal ha den samme retten til å forurense.

Knyttes mengden klimagassutslipp til nasjonale befolkningstall, settes de individuelle grensene ut ifra befolkningsveksten siden fordelingen tok sted. Hvor mye man kan forurense avhenger da av hvor man er født, og valgene de foregående generasjonene har tatt angående hvor mange barn de har fått. Disse vil med stor sannsynlighet være i favør for nasjonalstater som opplever en stigende økonomisk velstand og medfølgende redusert befolkningsvekst. 'Per capita'-fordeling vil også være spesielt fordelaktig for nasjonalstater som har et klima og geografiske forhold som gjør at det kreves små klimagassutslipp å sørge for borgernes grunnleggende behov. Selv med muligheten til å kjøpe klimakvoter vil det bli dyrere å bygge ut infrastruktur og industri for de nasjonalstatene, som Canada, som trenger større klimagassutslipp enn andre for å komme seg gjennom vinteren, fordi klimakvotene til utbyggingsprosjekter må kjøpes av andre nasjonalstater.

What this confirms is that the case for the equality rule is almost entirely a pragmatic one; its advocates think that it could form the basis for an agreement between sovereign countries because of its simplicity, and from that point of view fixing quotas according to population size at some historic moment is just another aspect of simplicity. But once we look more carefully at the rule, we see that it overlooks important considerations of fairness between people and between nations. (Miller, 2008, s. 144)

Mer urovekkende for en 'per capita'-fordelingsmodell er at det ser ut til å være svært problematisk se på klimagassutslipp som en begrenset ressurs. Klimagassutslipp er kun en begrenset ressurs, og 'per capita' dermed det beste fordelingsprinsippet bare hvis man utelukker muligheten for en global temperaturøkning på over to grader celsius. Med et

forhåndsbestemt maksimum på klimagassutslipp ser det ut som om overgangen til en ‘per capita’-fordeling vil være problematisk, selv med muligheten til å handle med klimakvoter.

Lik belastning

Hvordan kan ansvaret og kostnadene av å motarbeide klimaendringene fordeles, når både historiske utslipp og en lik rett til å forurense har blitt avvist? Millers hovedargument i *Global Justice and Climate Change* var for en fordeling basert på en lik fordeling av disse kostnadene blant alle land som har muligheten til å bidra. Han oppsummerer grunnprinsippet som: “From each according to his abilities, to each according to his needs” (Miller, 2008, s. 145). Fokuset her er ikke på en rettferdig fordeling av skyld eller rettigheter, men en rettferdig fordeling av kostnadene av å motarbeide globale klimaendringer.

Det er ikke forventet at alle nasjonalstater vil være i stand til å motarbeide klimaendringene. Nasjonalstater som lider av endemisk fattigdom vil være unntatt disse kostnadene. Fattige nasjonalstater vil i stor grad kunne øke klimagassutslippene sine, underlagt visse restriksjoner om å bruke den mest miljøvennlige teknologien tilgjengelig: “the general principle is that the imperative to abolish poverty is so strong that it can justify some increase in emissions on the part of poor societies” (Miller, 2008, s. 146). Bortsett fra de endemisk fattige nasjonalstatene, er alle andre i stand til å bidra til å betale en kostnad som vil komme majoriteten til gode. Miller foreslår at denne kostnaden blir fordelt ut ifra prinsippet av en tilsvarende oppofring.

In other words, targets for reducing gas emissions should be set in such a way that the costs of meeting these targets are allocated on an equal per capita basis among the members of the better-off societies. These costs will typically take the form of a reduction in projected living standards as a result of changes in methods of energy generation, personal lifestyle, and so forth. (Miller, 2008, s. 146)

Likheten mellom Millers ‘equal per capita cost’-fordeling og en ‘flat skatt’, altså at alle betaler en lik prosentandel av inntekten sin for å finansiere offentlige goder, er slående. Her er det verdt å merke seg at fordelingen dreier seg om kostnaden av å redusere, og ikke en reduksjon av mengden utslipp.

It is important to be clear that what different societies would be required to do under an equal per capita cost principle will vary considerably. Societies may be quite varied in terms of their ability to switch from activities that generate high levels of greenhouse gases to environmentally friendly alternatives. (Miller, 2008, s. 148)

For en mindre velstående nasjonalstat vil en slik prosentandel føre til relativt små reduksjoner i klimagassutslipp, mens for en velstående nasjonalstat vil prosentandelen utgjøre langt større summer, som igjen fører til større utslippskutt.

Det er flere fordeler med denne fordelingsmodellen. For det første er det ikke snakk om kostnader i en normal forstand: “Notice that we are talking here not about actual reductions in existing per capita incomes but about quite modest cuts in projected increases” (Miller, 2008, s. 147). For det andre at reduksjonen av utslipp vil ha forskjellig kostnad ut ifra nasjonalstatens velstand: “Each society is being asked: how capable are you of reducing your current level of greenhouse-gas emissions, where ‘capability’ in turn is interpreted to mean ‘How much would it cost you to switch to alternative forms of energy generation, transport, consumption, and so on?’ ” (Miller, 2008, s. 148). Luksusutslipp er langt lettere og billigere å redusere enn nødvendige utslipp. Velstående nasjonalstater vil dermed måtte regne med å stå for en langt større del av reduksjonene av klimagassutslipp.

Nasjonalstater som ikke lider av endemisk fattigdom vil måtte redusere sine borgeres forventede levestandard med en lik prosentandel. Denne prosentandelen bestemmes ut ifra kostnadene av å motarbeide de globale klimaendringene på den mest økonomiske måten. Miller innrømmer at en slik fordeling vil være vanskelig å bli enige om, fordi prisen hver enkelt nasjonalstat må betale for å redusere sine klimagassutslipp er komplisert å beregne, og denne kostnaden skal balanseres mot en reduksjon i projisert levestandard. Likevel blir forsøk på slike beregninger allerede gjort, både av regjeringer, og av markedsprisen på klimakvoter innenfor Kyoto-protokollen. “So reaching an agreement on targets using this approach may be difficult but not impossible, so long as its fundamental fairness is accepted” (Miller, 2008, s. 149). Bruk av Millers ‘equal per capita cost’-prinsipp fordeler *byrden* av å motarbeide de globale klimaendringene jevnere enn noen av de andre fordelingsprinsippene.

What it says to the peoples of the world is something like this: Global warming is a problem that is likely to have very serious effects for all of us unless we take action now. The action that is required involves some sacrifice, and all those who can contribute without harm to their vital interests should do so on an equal basis. Some will need to do more than others physically, but the sacrifice, in terms of income or consumption forgone, should be the same for all. (Miller, 2008, s. 150)

En 'equal per capita cost'-fordeling virker unektelig som en rettferdig fordeling av kostnadene for å forhindre de verste globale klimaendringene. I en 'equal per capita cost'-fordeling vil alle nasjonalstater, unntatt de med en endemisk fattigdom, være underlagt en tilsvarende reduksjon i forventet levestandard.

Kritikk og innvendinger

Hvordan svarer 'equal per capita cost'-fordeling på kritikken som ble rettet mot de andre fordelingsmodellene? En lik fordeling av kostnader framfor rettigheter, skyld, eller fordeler vil fortsatt legge hoveddelen av reduksjoner av klimagassutslipp på velstående land. I den grad som dagens velstående land har stått for majoriteten av de historiske utslippene, oppnås en fordeling av utslippsreduksjoner langs linjene som 'polluter pays'- og 'benefiter pays'-prinsippene foreslår. Til forskjell fra 'per capita'-fordeling skiller 'equal per capita cost'-fordelingen mellom nødvendige og unødvendige klimagassutslipp. Reduksjoner i nødvendige utslipp vil være vanskeligere og dyrere enn reduksjoner i luksusutslipp, uavhengig av hvor de skjer, så en kostnadsfordeling vil ikke være fordelaktig for nasjonalstater i tempererte strøk.

Fordelingen i en 'equal per capita cost'-fordeling gjelder en tilsvarende reduksjon i en forventet levestandard, ikke mengden klimagasser hvert individ kan slippe ut. Hvert individs andel av fordelingen er ikke lenger knyttet til nasjonalstatens eller tidligere generasjoners valg. Mengden klimakvoter tilgjengelig for hvert individ vil ikke være tilfeldig ut ifra hvor og når personen ble født. Selv om utslippet ikke lenger er direkte knyttet til antallet borgere har nasjonalstatene fortsatt et insentiv til å kontrollere befolkningstallet. Hver nye borger må ta del i kostnadene i form av en redusert forventet levestandard, og en økende befolkning vil måtte fordele nasjonalstatens tilgjengelige ressurser på flere mennesker.

Miller forutså og svarte på to innvendinger mot rettferdigheten av en 'equal per capita cost'-fordeling. For det første at 'equal per capita cost' ser ut til å belønne nasjonalstater som allerede har store klimagassutslipp. For det andre at prinsippet ikke tar noen hensyn til historiske klimagassutslipp. Den første innvendingen er kanskje den mest alvorlige mot rettferdigheten i denne fordelingen.

That is to say, societies that currently have high levels of greenhouse-gas emissions may be asked to do more than others by way of reductions, but they are still likely to end up having greater per capita entitlements to emit, having borne equal costs. So it may look as though societies are in some sense being rewarded for their past misbehavior. (Miller, 2008, s. 149)

Miller innrømmer at denne ulikheten er en uheldig følge av å bruke 'equal per capita cost'-prinsippet fra dagens utgangspunkt. Som en kritikk av selve fordelingsprinsippet avviser han det likevel, fordi en slik total likhet ikke ligger innenfor grensene av hva prinsippet forsøker å oppnå.

In reply to this objection, I think we need to be clear about what we are trying to achieve in these debates about emission quotas. We are trying to bring about a world in which total emissions are reduced to the point where they no longer cause harmful global warming. We are not trying to achieve any particular distribution of per capita emissions among societies. There is nothing wrong in principle with a world in which different societies emit different quantities of greenhouse gases per capita, so long as total emissions are capped at a suitable level. (Miller, 2008, s. 149)

Etter tidspunktet hvor klimagassreduksjonene fordeles mellom nasjonalstatene er ingen av fordelingsmodellene i stand til å skape en varig likhet. Fra det punktet vil hver nasjonalstats forvaltning av klimakvoter og befolkningsvekst føre til forskjeller mellom borgere fra forskjellige nasjoner og generasjoner. Forskjeller i muligheten til å slippe ut klimagasser, spesielt forskjeller store nok til å føre til en drastisk lavere levestandard blir et spørsmål om global rettferdighet dersom disse grensene fastsettes som nasjonale utslippsgrenser. Global rettferdighet ligger utenfor 'equal per capita cost'-prinsippets rammer. Her søkes det kun etter en reduksjon av klimagassutslipp som er i stand til å motarbeide de verste klimaendringene, og å fordele disse reduksjonene på en rettferdig måte.

Den andre innvendingen mot prinsippet er at det ikke tar noen hensyn til historiske klimagassutslipp. Jeg viste i kapittel 1 til Millers kritikk av historiske klimagassutslipp som et grunnlag for ansvarsfordeling.

This argument, however, was developed to apply to historic emissions occurring before the mid-1980s—the approximate date, I suggested, at which the fact of global warming (and the harms it was likely to create) became commonly acknowledged and understood. Emissions after that point have to be treated somewhat differently, because it was sufficiently clear by then that an international agreement was needed to control the rising level of atmospheric greenhouse gases. (Miller, 2008, s. 136)

Utslipp etter tidspunktet hvor de skadelige følgene av klimagassutslipp ble allmenn kjent *bør* derimot ha følger på den videre ansvarsfordelingen. Miller foreslår to måter å gjøre dette på: Enten ved å fordele ansvaret av å betale erstatning for skadene påført av klimaendringene blant dem som har forurenset siden da, og bruke ‘equal per capita cost’-fordelingen framover, eller ved å tilbakedatere kostnadsfordelingen etter ‘equal per capita cost’-prinsippet til tidspunktet da konsekvensene av klimagassutslipp ble allment kjent og forstått. Den første av de to blir ett tilleggsprinsipp. Man må da innrømme at tidligere klimagassutslipp er en svakhet som ‘equal per capita cost’-prinsippet ikke klarer å dekke. Den andre muligheten ville øke kostnadene for nasjonalstater som har høyere utslipp enn de hadde på midten av 1980-tallet.

The effect would be that (nonpoor) societies whose emissions have increased since the chosen starting date would face higher per capita costs (they would have to eliminate the emissions increase and then in addition make whatever further cuts the backdated equal-sacrifice principle required them to make), whereas societies whose emissions have decreased in the meantime would have to do less, since they would already have made some of the sacrifice that the principle requires of them. (Miller, 2008, s. 151)

Praktisk kan dette vise seg å være umulig, siden man da er nødt til å regne ut hva reduksjoner av klimagassutslipp ville ha kostet på midten av 1980-tallet for å komme fram til den riktige fordelingen. Skulle denne kostnaden vise seg å være umulig å beregne må det konkluderes at ‘equal per capita cost’-prinsippet ikke er i stand til å ta høyde for tidligere klimagassutslipp, selv de som har skjedd i nyere tid.

Problemet med ufullstendig deltagelse

Når en fordelingsmodell har blitt valgt som den mest rettferdige, og nasjonalstatene har sagt seg enige i en klimaavtale basert på dette prinsippet er det et spørsmål som står igjen: Hva skjer hvis en nasjonalstat velger å ikke ta på seg sin del av ansvaret? Uavhengig av hvordan ansvaret og kostnaden av å motarbeide klimaendringene blir fordelt vil det medføre en ekstra byrde for de gjenstående nasjonalstatene. Fra 'the tragedy of the commons' kjenner vi til at det også i klimasammenhenger ikke er noen selvfølge at det som er best for fellesskapet også er det som er best for hver individuelle aktør.

Unless one thinks that agents will spontaneously comply with such burdensome responsibilities - and our experience of human nature and the inconclusive nature of the negotiations on climate change for the last two decades have surely taught us that such a belief would be naïve in the extreme - anyone serious about preventing climate change (and thus avoiding harm) needs to reflect on how to respond to current and future non-compliance. (Caney, 2014, s. 10)

Hva skjer når vi har ufullstendig deltagelse i en fordelingsmodell? Ingen av modellene jeg har diskutert så langt argumenterer for opprettelsen av en supernasjonal enhet med makt til å tvinge nasjonalstater til deltagelse. Kun Singer stiller spørsmålet: "Is it inconceivable that one day a reformed and strengthened United Nations will invoke sanctions against countries that do not play their part in global measures for the protection of the environment?" (Singer, 2010, s. 198). Singer åpner for muligheten av en supernasjonal enhet, men inkluderer det ikke i 'per capita'-fordelingsmodellen. Selv slike sanksjoner som Singer forslår er ikke en bindende makt. En nasjonalstat som føler at en klimaavtale er krenkende eller ufordelaktig har muligheten til enten å leve med sanksjonene, eller bruke dem til å forhandle seg fram nye rammer for avtalen. Miller fokuserer heller på å oppnå en fordeling og en avtale som alle kan godta og anser som rettferdig. At en nasjonalstat nekter å delta i en klimaavtale er like fullt et problem for enhver fordelingsmodell, fordi ingen av dem kan gi noen ledetråder for hvordan det resterende ansvaret bør fordeles.

Spørsmålet om hva som kan gjøres for å sørge for deltagelse av nasjonalstatene adresserer Caney i *Two Kinds of Climate Justice*. Her argumenterer Caney for opprettelsen av et rammeverk av normativt ansvar som støtter opp og gjør i stand for deltagelse i slike avtaler:

“Acknowledging the need for some sacrifices entails that we take seriously the need to create and sustain an institutional context which induces people to comply with their duties to mitigate and to enable adaptation” (Caney, 2014, s. 23). Caney introduserer en distinksjon mellom to forskjellige former for ansvar, et førsteordens, og et andreordens ansvar.

Førsteordens ansvar er et ansvar for å utføre eller unngå visse handlinger. I sammenheng med klimaendringene vil det si et ansvar for å redusere utslipp, tilrettelegge for innbyggers tilpasning til nye levevilkår, og kompensere skadde parter både innenlands og utenlands. Førsteordens ansvar tilfaller nasjonalstater, de eneste aktørene kan inneha dette ansvaret, og har muligheten til å oppfylle det. Andreordens ansvar er derimot et ansvar noen enkeltmennesker har for å sørge for at førsteordens ansvar blir opprettholdt. Denne oppdelingen av ansvaret skaper et system innad i hver nasjonalstat som sørger for at staten oppfyller sin del av inngåtte klimaavtaler.

Aktører og oppgaver

Hvem er aktørene som skal inneha et andreordens ansvar? Caney identifiserer disse aktørene ved å begynne med hvilke oppgaver som må gjøres. Deretter undersøker han hvem som kan utføre disse oppgavene. Til slutt spør han hvorfor disse aktørene har et spesielt ansvar for å utføre oppgavene. Det er seks forskjellige oppgaver Caney mener kan og bør utføres for å legge tilrette for nasjonalstaters deltagelse i internasjonale klimaavtaler, og sørge for at slike avtaler blir oppfylt når de først er inngått.

Første oppgave er håndheving av klimaavtaler: “those who have (or could have) the political power to set up enforcement mechanisms may have a responsibility to do so” (Caney, 2008, s. 12). Hvem er det som har, eller kunne ha den politiske makten til å håndheve en internasjonal klimaavtale? Internasjonale organisasjoner som FN, WHO, og IMF, og andre nasjonalstater har i mange tilfeller mulighet til å legge press på nasjonalstater. Til slutt har individuelle mennesker, som borgerne i hver representerte nasjonalstat, muligheten til å straffe regjeringer som ikke holder eller imøtekommer slike avtaler.

Andre oppgave er insentivering: “Organizations like the WTO and EU can, and do, insist that those belonging to them, and those seeking to join, must satisfy certain criteria” (Caney, 2008, s. 13). Ved å tilby fordeler til dem som oppfyller sine forpliktelser mot klimaavtaler kan disse aktørene gjøre det lønnsomt for nasjonalstater å redusere sitt nasjonale klimagassutslipp.

Tredje oppgave er tilrettelegging for at aktørene er i stand til å møte avtalemålene. Tilrettelegging for deltakelse kan utføres av bedrifter, forskningsråd, og forskningsavdelinger ved universiteter som kan utvikle ny, mer miljøvennlig teknologi, og dele denne med verden. Byplanleggere kan for eksempel tilrettelegge “by designing urban spaces so that people can move around (between their homes, workplaces, schools, and leisure activities) in ways which do not involve emitting high levels of greenhouse gases” (Caney, 2014, s. 13). Til forskjell fra de to foregående oppgavene er det ikke nasjonalstater, internasjonale aktører eller borgere, de aktørene man normalt betrakter i internasjonal politikk, som er alene i å kunne utføre denne oppgaven.

Fjerde oppgave er å skape vaner, normer, og holdninger som fraråder aktiviteter og livsstiler som produserer store mengder klimagasser. “To take two recent examples, attitudes towards smoking in confined spaces and attitudes to drink-driving have changed dramatically in the UK in the last thirty to forty years” (Caney, 2014, s. 14). Her er det ikke bare regjeringer som kan bidra, men også kirkeledere, forfattere, nyhetsredaktører, kjendiser, og karismatiske individer som alle kan påvirke holdningene, vanene, og normene til mennesker i nærmiljøet sitt.

Femte oppgave er å undergrave motstand mot klimaavtaler. Det finnes både tradisjonelle, konservative, og økonomiske interesser som vil tjene på å ikke redusere klimagassutslippet sitt og som helst ønsker å fortsette slik de gjør i dag.

One service that some (in the media) can provide is to give an accurate portrayal of the state of climate science, reporting the levels of agreement on the existence of anthropogenic climate change, as well as including the areas of considerable uncertainty. In addition to this, others (notably climate scientists and

national science academies) can, and often do, rebut factual and other errors propounded by those who deny climate science. (Caney, 2014, s. 14)

Ved å kritisere og undergrave motstand mot klimaavtaler har mange aktører muligheten til å støtte og tilrettelegge for klimaavtaler.

Sjette og siste oppgave som Caney mener bør utføres for å opprettholde førsteordens ansvar er sivil ulydighet. “Citizens can discourage, impede, and even prevent their governments from engaging in activities which increase emissions above an acceptable level by engaging in civil disobedience” (Caney, 2014, s. 14). Dette bør være en siste utvei, etter at alle andre politiske midler har blitt forsøkt. Som en siste utvei viser det likevel at borgere svært sjelden er maktesløse til å påvirke sin regjering og nasjonalstat i den retningen de ønsker.

I tillegg til disse seks oppgavene legger Caney til en syvende oppgave. Denne skiller seg fra de andre i at det er en oppgave som er basert på personlige verdier og ikke en som bør utføres av alle som har muligheten til det. Oppgaven det dreier seg om er kontroll av befolkningsvekst.

Those who can affect demographic change—for example, through education, providing affordable contraception, protecting the civil and political rights of women, and by increasing the opportunities available to women—can thus affect the volume of future emissions (and people’s capacity to adapt). (Caney, 2014, s. 15)

Det er en relativt enkel og kostnadsfri måte å begrense det negative utfallet av klimaendringene. Man minsker ikke bare antallet mennesker begrensede ressurser må fordeles på, men også mengden mennesker som potensielt kan utsettes for skadelige konsekvenser. Tiltak som gjerne fører til en lavere befolkningsvekst, tiltak som f.eks å forhindre uønsket gravitet, forbedre og utvide kvinners politiske rettigheter, deres mulighet til utdanning og karriere, er alle goder i seg selv. Likevel er det ikke et ansvar som kan utføres av alle.

Hvorfor bør aktører ta på seg andreordens ansvar? Oppgavene Caney argumenterer for er ikke forbeholdt internasjonale organisasjoner og nasjonalstater. Dette er oppgaver som mange

mennesker, spesielt i velstående nasjonalstater, har muligheter til å bidra til. Andreordens ansvar er en måte å vende fokuset fra nasjonalstater til supplerende ansvar hos enkeltmennesker. Aktørene Caney peker ut som innehavere av andreordens ansvar er mennesker som innehar spesielle evner, roller, og embeter. Fordelingen han ser for seg for andreordens ansvar følger et 'power/responsibility'-prinsipp: "It posits that those with the power to compel or induce or enable others to act in climate-friendly ways have a responsibility to do so" (Caney, 2014, s. 17). Disse menneskene har spesielle grunner til å ta på seg dette ansvaret, grunner som ikke automatisk gjelder for alle.

Caney nevner fire grunner for at andreordens aktører bør utføre disse oppgavene. Den første er at vi nå står overfor en nødssituasjon. Behovet for at noen handler for å motarbeide klimaendringene er av økende betydning. Den andre grunnen Caney gir som skiller ut andreordens aktører er at de ikke er hindret av problemet med 'causal inefficacy'. "Though their capacities vary, the second-order agents listed in the preceding section can all make a marked difference to whether people comply with their first-order responsibilities" (Caney, 2014, s. 19). Dette henger sammen med den tredje grunnen til at andreordens aktører har en spesiell plikt, de har en nødvendig og privilegert rolle å spille. Den muligheten andreordens aktører har til å påvirke utfallet er noe de fleste mennesker aldri vil ha, og uten deres bidrag vil det være enda vanskeligere å finne en løsning på problemet vi står overfor (Caney, 2008, s. 19). Disse tre grunnene er gode grunner for at mennesker som innehar spesielle egenskaper og roller bør gjøre mer enn andre for å motarbeide de globale klimaendringene.

Den fjerde grunnen er kanskje den viktigste: "The final step maintains that the second-order agents listed in the preceding section do not, in general, have countervailing responsibilities that take priority. I suspect that this is the most contentious step in my argument" (Caney, 2014, s. 19). Ifølge Caney har ikke andreordens aktører noen andre plikter, oppgaver, eller ansvar som er viktige nok til å unnskyld dem fra å utføre sitt andreordens ansvar. Kostnadene vil som oftest tilfalle andre enn aktøren selv, men i de tilfellene hvor aktøren selv må stå for kostnaden vil den være gjort opp for av aktørens privilegerte rolle, og potensielle belønning i ettertid.

Given this then: since there is a prospect of disastrous effects on people's lives and since some agents not only can play an effective role, but their action is critical to avoiding these disastrous impacts; and, finally, since these agents lack compelling countervailing reasons for action we are, I think, driven to the conclusion that those agents with the power to discharge second-order responsibilities have a duty to do so. (Caney, 2014, s. 22)

Aksepterer man Caneys argumenter for andreordens ansvar skaper det et rammeverk som tilrettelegger for og presser nasjonalstater til deltagelse i internasjonale klimaavtaler. Dette ansvaret tillegges mennesker i spesielle roller, roller som i stor grad er frivillige, og det ekstra ansvaret ligger for det aller meste allerede innenfor deres respektive mandater. Vi bør kunne forvente at nasjonalstater og internasjonale organisasjoner arbeider for det felles beste, at miljøvennlige teknologiske nyvinninger ikke blir forbeholdt kun dem som har råd til å betale for dem, og at kirkeledere og karismatiske individer forsøker å påvirke lokalmiljøene til å gjøre det som er i deres felles beste.

Dette andreordens rammeverket kan ikke skapes på samme måte som en internasjonal klimaavtale. Til forskjell fra Caney, som ser ut til å mene at dette systemet kan institusjonaliseres, virker det mer rimelig for meg at en betydelig offentlig meningsendring må til for å opprette et slikt rammeverk. Den gode nyheten er at en slik endring ser ut til å være underveis. Borgere både stemmer og handler mer miljøbevisst. Under det norske stortingsvalget i 2013 ble et dedikert miljøvernsparti stemt inn på tinget, og matvarebutikker fokuserer i større grad på lokalprodusert, og økovenlig mat. Caneys bidrag er å argumentere for at nasjonalstaten står ansvarlig overfor oss som borgere og at vi har en plikt til å sørge for at vår regjering utfører sine plikter på våre vegne. Dette ser ut til å være det gjenstående steget for å fullføre skiftet av ansvar: fra enkeltindivider, over til nasjonalstater, og tilbake til borgere.

Oppsummering av kapittel 2

Ikke noe eksisterende fordelingsprinsipp er i stand til å gi et fullstendig bilde av hvordan ansvaret for å motarbeide de globale klimaendringene bør fordeles. De to mest intuitive fordelingsprinsippene fra hverdagsmoralen, 'polluter pays'- og 'benefiter pays'-prinsippene baserer seg på ansvaret for historiske klimagassutslipp. Begge prinsippene ender likevel opp

med situasjoner de ikke kan dekke, og mangler retningslinjer for hvem som skal ta på seg det resterende ansvaret. I seg selv er dette nok til å sette spørsmålstegn ved disse fordelingsprinsippene siden poenget var at kun de som hadde skyld i utslippene skulle holdes ansvarlig. Mer fundamentalt klarer man ikke å vise at tidligere generasjoner har skadet noen, eller begått noen urett i å produsere disse historiske klimagassutslippene. Det er derfor uklart hvorfor deres etterfølgere i dag bør betale erstatning.

En 'per capita'-fordeling av atmosfærens gjenstående kapasitet til å absorbere klimagasser baserer seg ikke på historiske klimagassutslipp og unngår dermed problemene som hindret 'polluter pays'- og 'benefiter pays'-prinsippene. Det er likevel tvilsomt hvorvidt vi har noen gode grunner til å velge en lik rett til å forurense og om dette virkelig vil føre til noen form for likestilling. 'Per capita'-fordeling er bare det klart foretrukne valget så lenge man setter en absolutt grense for klimagassutslippet. Problemet er at en slik absolutt grense hverken er bærekraftig eller ser ut til å gjøre det mulig for en overgang fra dagens situasjon til en 'per capita'-fordeling som ikke er ekstremt belastende.

En lik fordeling av kostnadene av å motarbeide klimaendringene, slik en 'equal per capita cost'-fordeling gjør, vil ikke være like redistribuerende, men fokuserer kun på å løse klimaproblematikken vi står overfor. Problemet er at det er usikkert om den er i stand til å ta høyde for historiske utslipp overhodet, selv de som har skjedd i nyere tid. 'Equal per capita cost'-fordelingsmodellen er likevel den av de fire fordelingsmodellene som er minst utsatt for fundamentale problemer.

Alle fordelingsmodeller møter vanskeligheter når nasjonalstater nekter å ta på seg sin del av ansvaret. 'Power/responsibility'-prinsippet, og fordelingen av andreordens ansvar forsøker å forhindre dette, men det er igjen usikkert hvorvidt det er mulig å institusjonalisere et slikt system uten bred populær oppslutning fra befolkningen. I neste kapittel tar jeg for meg hvordan man kan skape en slik bred populær oppslutning.

Kapittel 3: Motivasjon og offentlig støtte

I dette kapitlet vil jeg drøfte hvordan de moralske aspektene av de globale klimaendringene best bør presenteres for å kunne skape både motivasjon for privatpersoner å redusere sitt private klimagassutslipp, og en offentlig støtte i samfunnet for politiske klimatiltak. I de to foregående kapitlene har jeg diskutert hvem innehaveren av ansvar bør være overfor klimaendringene, og hvordan ansvaret for å motarbeide endringene kan fordeles mellom disse innehaverne. Jeg kom frem til at det er nasjonalstater som er best egnet til å inneha ansvaret for å motarbeide klimaendringene ut ifra Schwenkenbechers kriterier for ansvar, og at Millers 'equal per capita cost'-fordelingsmodell var minst utsatt for fundamentale problemer. For at det skal være mulig å få i stand en internasjonal klimaavtale ut ifra dette grunnlaget må det først eksistere en offentlig støtte for klimatiltak blant befolkningen i de forskjellige nasjonalstatene.

Jeg vil undersøke tre forskjellige tilnærminger til de moralske problemene ved klimaendringene. Målet for alle tre tilnærmingene er å skape både motivasjon til private utslippsreduksjoner og offentlig støtte for politiske klimatiltak. Den første tilnærmingen fokuserer på skadene de klimaendringene kommer til å påføre mennesker. Argumentasjonen går ut ifra at siden disse skadene, via mange ledd og lange omveier til slutt skyldes vår handlinger så har vi et moralsk ansvar for å forsøke å forhindre dem. Denne tilnærmingen, eller svært lignende tilnærminger har blitt brukt av en mengde filosofer, blant dem John Nolt og Broome (Nolt, 2011; Broome, 2012).

Andre tilnærming fokuserer på de urettferdige kostnadene vi påfører fremtidige generasjoner ved ikke å redusere klimagassutslippet vårt. Gardiner har spesielt påpekt urettferdigheten av å holde kommende generasjoner ansvarlig for å betale kostnadene for vår generasjons forbruk og goder (Gardiner, 2011, s. 152).

Tredje tilnærming til de moralske problemene av klimaendringene fokuserer på å bevare de aktivitetene vi mennesker føler er nødvendige for å kunne leve et verdifullt liv. Her forsøker jeg å vise at en tilnærming ut ifra bevaring bringer de moralske problemene ved

klimaendringene nærmere enkeltmennesker i deres daglige liv, og er bedre i stand til å engasjere og motivere mennesker til å bidra til og støtte klimatiltak. Hver person blir spurt hva som gjør livet deres meningsfylt, og hva de er villig til å redusere for å bevare disse meningsfylte aktivitetene. Denne tilnærmingen knytter problemet med klimagassutslipp, og måten å løse det på, opp mot enkeltmenneskers handlinger og verdier framfor konsekvenser som kommer langt fram i tid. Mennesker har allerede et stort engasjement for aktivitetene de ser på som meningsfulle. Ved å vende fokuset over på hvordan disse aktivitetene kan bevares blir det forhåpentligvis lettere å bygge en populær støtte for utslippsreducerende tiltak.

Død, skade, og ødeleggelse

Dersom andre mennesker skades av våre handlinger oppstår det et moralsk problem. Det er vanlig å holde mennesker ansvarlige når deres handlinger gir opphav til negative konsekvenser som død, skader, og ødeleggelser, nesten uavhengig av hva motivet eller intensjonen var når handlingen blir utført. Dersom en bjørnefelle brekker benet på en gutt som lekte i skogen, fire år etter at fellen ble satt ut, ville vi likevel holdt jegeren ansvarlig for dette, både moralsk og i de fleste tilfeller strafferettslig. Selv om jegeren aldri hadde noen intensjon om å fange noe annet enn bjørn i fellen burde han ha vært klar over muligheten for at den kunne fange et annet bytte, og han burde derfor ha fjernet fellen etter så kort tid som mulig. Enda viktigere for et moralsk ansvar er det at skaden ikke hadde skjedd dersom jegeren ikke hadde plassert ut fellen. Handlingen var kausalt nødvendig for at de skadelige konsekvensene skulle kunne skje.

I klimadiskusjonen er sammenhengen mellom handling og skade så vag at det kan være vanskelig å forstå hvordan de skal klare å motivere oss. “Most of the bad effects of climate change will not be suffered for many decades from now, indeed not for more than a century from now. They will be suffered mostly by people who are not yet living” (Broome, 2012, s. 58). Som vi har sett i de foregående kapitlene gjør ‘non-identity’- problemet det vanskelig å si at vi har skadet fremtidige generasjoner, for skadene tilfaller mennesker som ikke ellers hadde eksistert. Nolt hevder at skadene på fremtidige mennesker like fullt er viktige.

The climate change brought about by our current emissions will in actual fact cause many to suffer and many to die. That some of these people would never have been born had we achieved greenhouse neutrality does not imply that their sufferings or deaths are not harms to them. Perhaps our emissions are on the whole best for them, since without those emissions they would never have existed at all. Still, it does not follow that our emissions do them no harm. (Nolt, 2011, s. 6)

De handlingene vi utfører nå vil føre til skader på fremtidige mennesker. 'Non-identity'-problemet har ingen innvirkning på skadene, det sier bare at skadene ikke kan sammenlignes med en situasjon hvor skadene ikke skjedde. Fordi man er klar over at handlingene vil skade mennesker har man en moralsk grunn til ikke å utføre dem. At handlingen skjer nå, og menneskene som skades ikke vil fødes på flere tiår påvirker ikke det grunnleggende moralske problemet.

Vår andel av fremtidige skader

Når mennesker produserer klimagasser bidrar de til å skape et annerledes, voldeligere, og mer uforutsigbart klima gjennom en menneskeskapt prosess som har pågått over flere generasjoner. I artikkelen *How Harmful Are The Average American's Greenhouse Gas Emissions?* anslår Nolt skadene hver enkelt amerikaner forårsaker gjennom sine klimagassutslipp:

We estimated above that the average American is responsible for about one two- billionth of current and near-term emissions. Yet even if emissions are reduced to low levels fairly quickly - that is, even under the most optimistic of scenarios - billions of people may ultimately be harmed by them. If over the next millennium as few as four billion people (about 4%) are harmed (that is, suffer and/or die) as a result of current and near-term global emissions, then the average American causes through his/her greenhouse gas emissions the serious suffering and/or deaths of two future people. (Nolt, 2011, s. 9)

Nolt innrømmer at denne utregningen kan være feil, med en høy faktor i begge retninger, men mener at de anslåtte skadene gir oss en henvisning til den moralske betydningen av vårt eget klimagassutslipp (Nolt, 2011, s. 9). Det er godt mulig at Nolts utregninger er korrekte. Det er mulig at det er en grov underdrivelse, og at hver persons klimagassutslipp vil føre til død og skader for ett ti-tall eller hundre-talls mennesker over de neste tusen årene. Koblingen mellom handling og skade er likevel for svak til å motivere mennesker til å redusere

klimagassutslippene sine. “I can go along with the Principle of Divisibility [av ansvar] and admit that I have a share in a slow-motion disaster. Even so, in this case at least, the harm I do is so impossibly teeny that it can’t figure into a real motivation for green action” (Garvey, 2011, s. 166). Menneskers intuitive moral kan hverken ta høyde for så små andeler av ansvar, eller følger hundrevis av år framover i tid.

I kapittel 1 ble det etablert at individuelle handlinger ikke er i stand til å ha noen innvirkning på dette utfallet. “An individual’s teeny effects cannot matter a jot. You can be certain that the sea level will be where it will be in 2050 whether you buy the bulbs or not” (Garvey, 2011, s. 160). Dødsfallene man står ansvarlig for skyldes bidragene og klimagassutslippene til millioner av mennesker, og individene som vil skades av klimaendringene ville fortsatt lide den samme skjebnen dersom du hadde redusert alle dine klimagassutslipp. Dette gjør det enda vanskeligere å oversette fremtidige skader til et moralsk ansvar for dagens generasjoner, fordi deres handlinger ikke vil ha noen direkte innflytelse på utfallet.

Hvis man godtar at ens klimagassutslipp vil føre til fremtidige skader, og at man dermed har en moralsk skyld for disse skadene medfører ikke det at man dermed har en plikt til å redusere dagens klimagassutslipp. Ifølge denne tilnærmingen er de globale klimaendringene negative fordi de vil føre til skader og tap av menneskeliv, en negativ konsekvens som vi naturligvis vil unngå. Hvorfor bør den moralske skylden for de skadelige følgene av handlingene føre til at personer reduserer klimagassutslippet sitt? Det vi prinsipielt har et moralsk ansvar for å unngå i dette perspektivet er ikke klimaendringene, men skader på fremtidige mennesker. Dette er et ansvar det er umulig for mennesker å inneha. Schwenkenbechers ‘capacity’-prinsipp hevder at man ikke kan ha ansvar for hendelser man ikke kan påvirke. Skadene som forårsakes er ikke bestemte, men projiserte skader som kan skje, og problemet med ‘causal inefficacy’ tilsier at man ikke kan forhindre disse skadene selv dersom man reduserer sitt personlige klimagassutslipp totalt. Konsekvenser man ikke kan ha et ansvar for er lite trolig nok til å motivere mennesker til å bidra til og støtte det som vil bli relativt dyre klimatiltak.

Effekten av å redusere utslipp

Selv hvis man skulle forsøke å forhindre skader på fremtidige generasjoner, så er en reduksjon av klimagassutslippet blant de dyreste og minst effektive løsningene. Et valg om ikke å sette barn til verden ville for eksempel fjerne klimagassutslippet til minst tretti fremtidige mennesker over de neste tusen årene, hvis man antar cirka 30 år per generasjon, og at slektslinjen ellers ville overleve helt fram til da. Minst én person blir da også fjernet som et potensielt offer av de fremtidige skadene, og store mengder ressurser som disse etterkommere ellers ville forbrukt blir frigjort for andre. Et frivillig valg om ikke å forplante meg er uten tvil den mest kostnadseffektive metoden jeg har tilgjengelig for å motarbeide de globale klimaendringene.

Hvis jeg klarer å redde to mennesker i dag, vil det ut ifra antagelsene i avsnittet over bety at jeg har reddet minst seksti mennesker over de neste tusen årene. Når klimaendringene forårsaker skade på fremtidige personer, som en følge av mine klimagassutslipp, vil det eksistere to mennesker som ikke hadde vært i live hvis jeg ikke hadde reddet dem. Man kan dermed tenke at de svært usikre skadene på fremtidige mennesker via klimaendringene kan balanseres ut ved å redde mennesker i dag.

I *The Moral Demands of Affluence* tar Garret Cullity for seg prisen for å redde ett liv ved å gi til veldedighet. På den lavere enden av skalaen kan det gå så lavt som en dollar. Cullity viser også blant annet til Peter Ungers arbeid, hvor Unger viser at to hundre dollar er prisen for å ta “a ‘typical sick’ 2-year-old and giving him a greater than 90 per cent chance, at age 6, of living to 21” (Cullity, 2004, s. 216). Hvis man med høy sannsynlighet kan redde ett liv for to hundre dollar så kan ansvaret man har for fremtidige skader via klimaendringene balanseres ved å donere fire hundre dollar til en livreddende veldedighet.

Broome nevner en lignende løsning på det moralske problemet med fremtidige skader: “If you wish to use your resources to improve the world, you can save a life for a few hundred dollars. You cannot save a life as cheaply as that by carbon offsetting” (Broome, 2012, s. 91). Broome avviser denne løsningen fordi han mener at vi ikke kan forsvare å gjøre skade for

oppnå et større gode. Men argumentene han bruker for å gjøre klimagassutslipp umoralske er i mine øyne tvilsomme. For å unngå innvendingene som følger av Parfit's 'non-identity'-problem argumenterer Broome for at et individs handlinger ikke vil være nok til å endre identiteten til fremtidige mennesker, men at det likevel vil være nok til å forbedre livene til mennesker rundt hele verden. "In particular, the nonidentity argument is very convincing when applied to the emissions of a whole generation or even of a generation within a single nation. However, it is unconvincing when applied to the emissions of one person" (Broome, 2012, s. 64). Problemet med 'causal inefficacy' som ble diskutert i kapittel 1, hevdet at handlingene til et individ ikke kan ha noen merkbar effekt på det skadelige utfallet av klimaendringene. Dersom generasjoner eller nasjonalstater ikke kan skade fremtidige mennesker på grunn av 'non-identity'-problemet, er det vanskelig å forstå at dette problemet kan unngås ved å betrakte individers handlinger uten da å møte 'causal inefficacy'-problemet.

En belastning for fremtiden

Vil det ansvaret vi har overfor fremtidige generasjoner gi oss en bedre motivasjon til å motarbeide klimaendringene? Følgene av å la de globale klimaendringene fortsette uhindret, skadene, endringer i terreng, økosystemer, tapet av menneskeliv, vil ikke merkes i denne generasjonens levetid. Gardiner mener at klimaproblematikken er et eksempel på et intergenerasjonelt problem, hvor årsak og virkning tilfaller ikke bare forskjellige mennesker, men forskjellige generasjoner.

Når man produserer klimagassutslipp bedriver man 'buck-passing'; man sender kostnadene videre til senere generasjoner (Gardiner, 2011, s. 153). Uten å ha hverken utført den skadelige handlingen eller å ha fått noen av de direkte fordelene blir fremtidige generasjoner sittende igjen med regningen for våre klimagassutslipp i form av å måtte tilpasse seg et endrende klima og hyppigere tilfeller av ekstremt vær. "It seems highly plausible to say that the infliction of high costs on later groups for the sake of modest benefits for oneself is at least unfair or unjust" (Gardiner, 2011, s. 152). Definert på denne måten er 'buck-passing' helt klart et moralsk problem. Vår normale moralske intuisjon er at det er urettferdig å kreve at mennesker skal måtte betale for handlinger de hverken valgte eller har fått noen fordel av.

Jeg mener at intergenerasjonell etikk og en urettferdig kostnad for fremtidige generasjoner ikke er en tilstrekkelig motivasjon for å motarbeide klimaendringene. Effektene handlinger kommer til å ha om hundre år, fem hundre år, eller tusen år er fullstendig uforutsigbar, og er ikke en del av en betraktning når man vurderer om man skal utføre en handling eller ikke. Intergenerasjonell etikk er et viktig problemområde for organisasjoner, grupper, nasjoner og institusjoner som strekker seg langt inn i fremtiden, men det faller utenfor enkeltmennesker perspektiv og moralske horisont. Det er etter min mening svært lite sannsynlig at urettferdige kostnader for fremtidige generasjoner er tilstrekkelig til å motivere dagens mennesker til å motarbeide de globale klimaendringene.

Vårt kompliserte forhold til fremtiden

Utover 'buck-passing'-problemet kommer jeg ikke til å gå nærmere inn på intergenerasjonell etikk i dette arbeidet. Jeg vil likevel kort forsøke å vise at hensyn overfor fremtidige generasjoner blir så komplisert at selv ikke et så klart formulert problem som 'buck-passing' er i stand til å gi oss noen klar grunn til å redusere dagens klimagassutslipp.

Vi står ikke nå ved starten av et 'buck-passing'-scenario. Alle mennesker som lever i dag er født inn i en pågående prosess av klimagassutslipp og klimaendringer. Spørsmålet er ikke lenger om vi som er i live i dag skal eller ikke skal sende regningen videre til fremtidige generasjoner. Tidligere generasjoner har allerede sendt sin regning videre til oss. Det ville være like urettferdig å forvente at vi skulle ta på oss kostnaden av tidligere generasjoners handlinger som at fremtidige generasjoner skulle ta på seg kostnaden av våre. Nå handler det om hvor stor del av regningen det er rettferdig at vi i denne generasjonen skal betale.

Utviklingen tyder på at fremtidige generasjoner vil være rikere enn vi er i dag. Innenfor det økonomiske feltet er voksende velstand en standard antagelse, som er innebygd i alle analyser om hvorvidt et gitt prosjekt er lønnsomt eller ikke, en såkalt 'cost-benefit'-analyse.

According to most present predictions, the world's economic growth will continue, despite climate change. People in general will therefore be richer in the future than they are now; they will possess more

commodities. Extra commodities received by someone who already has a lot contribute less to her well-being than extra commodities received by someone who has few. (Broome, 2011, s. 144)

Dette blir uttrykt gjennom bruken av en 'discount-rate' på fremtidige verdier. Når man diskuterer hvor stor del av regningen vår generasjon skal betale er det en viktig faktor at fremtidige generasjoner antageligvis vil være rikere enn oss, og at kostnaden for å motarbeide klimaendringene dermed vil påvirke dem mindre enn den vil påvirke oss.

Siden man ikke kan forutsi behovene til fremtidige generasjoner, vet man ikke hvordan ekstra kostnader vil påvirke dem. Gardiner påpeker at denne usikkerheten ofte kan overdrives, da grunnleggende behov som mat, vann og ly så langt ikke har endret seg med utviklingen av teknologi (Gardiner, 2011, s. 177). Kun de mest ekstreme klimaendringene truer grunnleggende behov på en global skala. Å motarbeide klimaendringene vil heller ikke være den mest effektive eller økonomiske måten å forsikre tilgangen til grunnleggende behov for fremtidige generasjoner.

'Buck-passing'-problemet antar at fordelene man får av å produsere klimagasser blir brukt på øyeblikkelige nytelser og goder som følgende generasjoner ikke vil få noen fordel av. Dersom fordelene blir brukt på prosjekter og handlinger som fremtidige generasjoner også vil nyte godt av, faller mye av vekten bak dette argumentet bort. Forbruket til mennesker i dag skjer som en del av vår søken etter det beste, men det inkluderer også å spare og investere penger, å opprette institusjoner som jobber for det felles beste og å sponse prosjekter som vil gi oss fordeler i lang tid framover. Med andre ord, goder som også fremtidige generasjoner vil nyte godt av.

Hvor mye kan vi gi?

Et problem for tilnærmingen ut ifra både skader på, og urettferdige kostnader for, fremtidige generasjoner er at det ikke settes noen grense for hvor mye man bør ofre for å unngå disse konsekvensene. Som Cullity sier: "Morality must leave us room to lead a fulfilling life, rather than a life emptied of fulfilment in the service of others" (Cullity, 2004, s. 91). Ethvert klimagassutslipp, om det så er luksusutslipp eller livsnødvendige utslipp, vil medføre skade

på fremtidige mennesker, større kostnader for dem, og mindre ressurser tilgjengelig for dem. Det vil være vanskelig å motivere mennesker til å unngå konsekvenser som det er umulig å forhindre.

Cullity spør hvor mye man kan bes om å ofre for å redde menneskeliv. For å svare på hvor mye det kan være riktig å ofre må vi først definere hva det er vi prøver å redde, og hvorfor. Vi forsøker ikke å motarbeide klimaendringene bare for å bevare de grunnleggende behovene fremtidige mennesker trenger for å overleve: “The things that intrinsically make your life good for you include the friendships, the achievements, the enjoyments it contains; and its value to you as a source of these goods gives me a reason to help you if your life is endangered” (Cullity, 2004, s. 129). Det er ikke bare de kravene som er nødvendige for å opprettholde et liv som motiverer oss til å hjelpe andre: “If I am morally required to act out of consideration for the interests of others in acting from more-than-minimally non-altruistic attitudes, then it must be defensible for me to act from such attitudes myself” (Cullity, 2004, s. 158). Når jeg bruker min tid og mine ressurser til å søke vennskap og personlige oppnåelser i mitt eget liv kan ikke dette være moralsk feil, selv om ressursene kunne blitt brukt til å redde liv og hjelpe andre. Dette representerer kun en nedre grense for hvor mye man bør gi, og ikke en avvisning av at man har humanitære plikter til bidra med det man kan for å hjelpe andre.

Mangelen på en grense for hvor mye vi bør ofre gjør det vanskeligere å akseptere hverken fremtidige skader eller kostnader som en motivasjon til å motarbeide klimaendringene. Spesielt siden disse tilnærmingene i ekstreme tilfeller vil prioritere fremtidige mennesker over vår egen mulighet for selvoppfyllelse. Som en søken etter perfektjon eller et ansvar for å forbedre verden, vil det ikke være noen grense for hvor mye det er riktig å gi. Selv det dydigste mennesket i verden vil alltid være i stand til å bidra med mer.

En grense for hvor mye det er riktig å gi kan kritiseres ut ifra en mening om at oppofringer er en naturlig og nødvendig handling av foreldre overfor sine barn, og av foregående generasjoner overfor sine etterkommere. Det finnes nok av eksempler av foreldre og besteforeldre som har to jobber og ofrer sin egen nytelse slik at deres barn kan få muligheter

de selv ikke hadde. En grad av selvoppofrelse er kanskje uunngåelig av foreldre. Uten et eksempel på at noen har blitt tvunget til å leve et selvoppofrende liv av en legitim og rettferdig makt er denne kritikken likevel ikke kraftig nok. For dem som velger å arbeide og streve for at barna skal få et bedre liv er dette en viktig del av å kunne leve et meningsfylt og verdifullt liv.

Starten på en alternativ tilnærming

Hva er de helt grunnleggende konsekvensene av at vi skaper og slipper ut klimagasser? Produksjonen og utslippet av klimagasser er fundamentalt en destruktiv handling. Det er den kjemiske nedbrytningen og forbrenningen av forskjellige brennstoffer som skaper klimagasser. For at klimagasser skal bli til må noe annet ødelegges, og i seg selv er slike ødeleggelser uproblematisk. Denne typen ødeleggelse er forståelig, og passer godt inn i hverdagsmoralen vår. Konsekvensene av de globale klimaendringene faller derimot utenfor vår vanlige moral. Skadene av klimaendringene skapes ved at klimagassutslipp bidrar til og forsterker de pågående endringene av miljøet, som påfører skader og kostnader på mennesker over hele kloden. Broome klassifiserer klimagassutslipp som en eksternalitet, en skade som ikke tilfaller personen som utførte handlingen (Broome, 2012, s. 15-33).

To know that the climate is changing we have to rely on the work of scientists. We need their careful collection and collation of myriad statistics from around the world, and we need their theoretical research to find the best explanation of all these statistics. From their accumulation and analysis of all the data, it emerges that we human beings are causing the atmosphere to warm. (Broome, 2012, s. 15)

Det globale klimagassutslippet har kunnet vokse til dagens proporsjoner ene og alene fordi effekten og konsekvensene har vært skjult for oss. En betydelig del av menneskeheten er fortsatt i tvil om skadene klimaendringene vil medføre. Fordi skadene ikke tilfaller dem som produserer klimagassutslippene skjules konsekvensene av lange tidsperioder, og lange avstander. Siden konsekvensene av klimaendringene blir så abstrakte har våre moralske teorier og intuisjoner problemer med å forstå dem med mindre vi klarer å bringe dem nærmere oss.

Alle menneskeskapte klimagassutslipp vil påvirke balansen i den globale CO₂-syklusen på en skadelig måte. Den allerede ubalanserte situasjonen det globale klimaet er i, og endringene som er projisert framover, betyr at ytterligere klimagassutslipp høyst sannsynlig vil være skadelige. Dersom det skal være mulig å behandle de moralske problemene ved klimaendringene ut ifra våre eksisterende moralske intuisjoner er det her jeg mener vi må starte.

Alle inngrep i en naturlig eller eksisterende balanse bør ansees som skadelige og tillegges en moralsk vekt. Inngrepene vil med stor sannsynlighet ha uforutsette og uberegnelige konsekvenser som ikke vil være synlige før de blir store nok til å være truende. Ikke alle inngrep vil være like skadelige. Tidlige og små inngrep vil ha en mindre effekt enn større inngrep og de som påvirker en allerede ubalansert situasjon. Den moralske vekten tilknyttet inngrepet bør reflektere dette. Desto større inngrepet blir, desto større er sannsynligheten for uforutsette konsekvenser, og for at ringvirkningene vil bli betydelige. Dagens klimagassutslipp vil dermed være verre enn de som skjedde for to hundre år siden, fordi de skyver klimagassnivåene i atmosfæren enda lengre vekk fra den opprinnelige balansen.

For å etablere en moralsk grunn til å motarbeide klimaendringene er det nok å slå fast at i situasjonen vi nå befinner oss i, er ethvert klimagassutslipp en skadelig innvirkning på et allerede ubalansert system. I et ubalansert system vil ytterligere påvirkningen føre til større og raskere forandringer. Raske, store forandringer i det globale klimaet vil med høy sannsynlighet føre til skader, og kan i verste tilfelle føre til katastrofale forandringer. Dersom denne tilnærmingen benyttes knyttes den moralske vekten til selve handlingen framfor konsekvensene den kan ha.

Grenser for moralsk oppførsel

Med mindre man moderer en slik tilnærming vil den være enda mer krevende enn tilnærmingene basert på skader eller kostnader for fremtidige generasjoner. Ikke alle klimagassutslipp vil medføre urettferdige kostnader eller skader på fremtidige mennesker,

men enhver påvirkning på en naturlig eller eksisterende balanse vil være moralsk feil, selv om graden vil være avhengig av konteksten. Naturlige og eksisterende balanser omgir alle aspekter av menneskeliv, og det er ikke i vår makt å unngå å påvirke dem. Vil det ikke undergrave enhver mulighet for tilnærmingen at all inngrep i disse balansene er feil?

Alt man gjør vil være urettferdig i en viss grad ut ifra denne tilnærmingen, men likevel bør ikke en slik situasjon være ukjent. I likhet med alle andre levende vesener er mennesker avhengige av biomasse for å overleve. For at vi skal kunne spise må noe annet levende dø. Vi trekker moralske grenser for hva det er riktig å spise eller ikke. Å spise mennesker og menneskekjøtt er utenkelig for de fleste av oss. For andre går grensen ved å spise kjøtt, og for noen ved ethvert dyreprodukt. Det betyr ikke at å høste inn biomasse ikke bør ha en viss form for moralsk betydning. Betydningen vil variere ut ifra konteksten. Å slakte et dyr har en sterkere moralsk betydning enn å høste inn en avling, som igjen er svakere enn den moralske betydningen av å kutte ned viltvoksende busker for å få tak i bær eller nøtter. Disse moralske avveiningene gjøres ubevisst hele tiden, selv om det er en unaturlig måte å tenke på for de aller fleste.

Spørsmålet er da ikke om vi er villige til å godta at enhver påvirkning bør ha en moralsk tyngde, men hvor man bør trekke grensene for hvilke typer, og hvilke grader av påvirkning man er villige til å godta. Hvilke handlinger er det vi intuitivt føler et ubehag over? Et mulig sted å starte er meningsløs ødeleggelse. Å kutte ned en skog av hundre år gamle trær for å bygge en parkeringsplass, eller ødelegge ett landemerke for å gjøre plass for et kjøpesenter vil som oftest medføre negative reaksjoner for mennesker som observerer det. Selv når det ikke skader hverken mennesker eller dyr føler man ofte et ubehag når man ser noen ødelegge noe uten en tydelig grunn. Thomas Hill argumenterte i *Ideals of Human Excellence and Preserving the Natural Environment* for at dette ubehaget ikke kan fanges av et ønske om å unngå skader i og seg selv, spesielt dem som ikke påvirker mennesker eller dyr.

We do speak of what is 'good for' plants, and they can 'thrive' and also be 'killed.' But this does not imply that they have 'interests' in any morally relevant sense. Some people apparently believe that plants grow better if we talk to them, but the idea that the plants suffer and enjoy, desire and dislike, etc., is clearly outside the range of both common sense and scientific belief. The notion that the forests should be

preserved to avoid hurting the trees or because they have a right to life is not part of a widely shared moral consciousness, and for good reason. (Hill, 1983, s. 213)

Selve skadene ligger utenfor opphavet til våre moralske intuisjoner. Ødeleggelser og skader som har oppstått naturlig gir ikke en følelse av ubehag, og det bør de heller ikke.

I stedet for å konsentrere seg om disse skadene og handlingene som skapte dem snur Hill om på situasjonen og spør om hva slags mennesker som ville utføre disse handlingene: “The main idea is that, though indifference to nonsentient nature does not necessarily reflect the absence of virtues, it often signals the absence of certain traits which we want to encourage because they are, in most cases, a natural basis for the development of certain virtues” (Hill, 1983, s. 216). Skader og ødeleggelser sier ingenting om grunnen til at de ble utført. Det sier ingenting om de skadelige handlingene var nødvendige eller ikke. Den moralske tyngden ødeleggelse har vil variere ut ifra konteksten. Å brenne vekk alt levende fra en fjellside er, og bør være, verre enn å ødelegge en snømann. Hill fortsetter sin undersøkelse av hva ødeleggelser sier om ødeleggeren, men i denne sammenhengen er det nok å slå fast at de fleste vil føle et ubehag, en negativ reaksjon, når vi opplever ødeleggelse, og spesielt unødvendig ødeleggelse. Dersom man aksepterer at enhver påvirkning på en eksisterende balanse bør ha en moralsk tyngde, kan man trekke grensen for hva man antageligvis ikke er villige til å godta ved påvirkninger som ene og alene har som hensikt å forårsake unødvendig ødeleggelse.

Verdt å bevare

Spørsmålene som står igjen nå er hva som er nødvendig eller unødvendig ødeleggelse, og hvorfor dette bør være viktig for oss, spesielt i klimasammenhengen. Vi må starte med å svare på spørsmålet, nødvendig for hva? Målet er å komme fram til en motivasjon til å ta på oss kostnadene av å motarbeide de globale klimaendringene, både de økonomiske, og de psykiske kostnadene ved å legge om levestilen vår. Ved å legge en moralsk vekt på menneskeskapte inngrep i eksisterende balanser, har vi skiftet fokuset fra konsekvensene av klimaendringene delvis tilbake til handlingene som skapt dem.

Den øvre grensen for moralsk akseptable handlinger er handlinger og inngrep uten annet mål enn å skape ødeleggelser. I den nedre delen av skalaen kan man også slå fast at enhver handling og inngrep som er nødvendig for å bevare menneskeliv absolutt bør være tillatt. Det trengs et prinsipp som kan vise en middelvei mellom disse ytterkantene, noe som kan hjelpe med å skille nødvendige fra unødvendige inngrep. Jeg mener den beste ledesnoren her er å finne i Cullitys prinsipp om hvor mye et moralsk system kan be oss om å ofre: “Morality must leave us room to lead a fulfilling life, rather than a life emptied of fulfilment in the service of others” (Cullity, 2004, s. 91). Meningsfulle og verdifulle menneskeliv er det vi forsøker å skape både for oss og for fremtidige generasjoner. Inngrep i eksisterende balanser som er nødvendige for et verdifullt menneskeliv gir oss en middelvei mellom å opprettholde kun de grunnleggende nødvendighetene for menneskeliv på den nedre enden, og meningsløs ødeleggelse som den ytterste.

Hva som er nødvendig for et verdifullt liv er et svært individuelt spørsmål, som avhenger av hver enkelt persons verdier. For noen er det nødvendig å kunne spille et instrument og drive med musikk, for andre vil det være å kunne utøve sport, lese bøker, dyrke roser, drikke vin, og så videre. En fundamental del av å verdsette noe er et ønske om å bevare det, som Hill også er inne på: “When a person takes joy in something, it is a common (and perhaps natural) response to come to cherish it. To cherish something is not simply to be happy with it at the moment, but to care for it for its own sake” (Hill, 1983, s. 224). Dersom du setter pris på noe ville det være unaturlig å ønske at det du setter pris på skal forsvinne og aldri være tilgjengelig for deg igjen. Det ville være en selvmotsigelse å verdsette alle aspekter av å spise sjokolade, og samtidig ønske at det er den siste sjokoladen du noensinne spiser. Da ville det måtte være minst ett aspekt av det du ikke verdsatte, og en annen verdi du satte høyere enn nytelsen.

Ønsket om å bevare disse tingene kommer ikke fra en tro på at senere generasjoner kommer til å ønske eller ha behov for de samme tingene, selv om det også ofte stemmer. Jeg kan verdsette en aktivitet og mene at den er nødvendig for at jeg skal klare å leve et verdifullt liv selv om jeg vet at ingen andre vil ha noen interesse for det etter at jeg er borte. Jeg ønsker å bevare denne aktiviteten for meg, fordi jeg verdsetter den. Selv om det er vagt er dette den

beste pekepinnen tilgjengelig på hva man bør bevare for fremtidige generasjoner. En kan bare gjette på hva de vil trenge for å leve liv de vil mene er verdifulle. Vi vet hva vi selv trenger, hva vi selv setter pris på, og ønsker å bevare. Det er ikke i menneskers makt å gjøre mer enn å overlevere disse tingene til fremtidige generasjoner i håp om at også de kan være i stand til å nyte et meningsfullt liv gjennom dem.

Klima og nødvendighet

Nå som nødvendige inngrep har blitt definert som aktivitetene som er nødvendige for et meningsfullt liv, skal jeg se på det andre spørsmålet: Hvorfor bør dette være viktig for oss i en klimasammenheng. Den røde tråden gjennom hele denne oppgaven har vært at det nåværende globale klimagassutslippet ikke kan opprettholdes uten å føre til drastiske konsekvenser. Det vil føre til store skader og tap av menneskeliv, men jeg har forsøkt å vise at dette var for usikkert og fjernt til å opprette en motivasjon eller støtte for å redusere klimagassutslippene. Fremtidige generasjoner vil antageligvis måtte ta på seg betydelige kostnader for handlinger de ikke har utført, men fremtidige generasjoner faller utenfor de moralske systemene til de aller fleste, og viste seg å bli langt mer komplisert ved nærmere undersøkelse. I tillegg til dette vil klimaendringene også sette aktivitetene som vi mener er nødvendige for et verdifullt liv i fare. Avhengig av hvor drastiske klimaendringene blir, vil de forandre nærmiljøet rundt oss, møtepunktene våre med naturen, energipriser, tilgang på ressurser og mye mer. Valget står mellom å redusere klimagassutslippet vårt frivillig eller vinke farvel til verden slik vi kjenner den i dag. En tilnærming ut ifra bevaring forsøker å motivere mennesker til å redusere klimagassutslippet sitt for å kunne beskytte de aktivitetene en føler er nødvendige for å kunne leve et meningsfullt liv.

Fokuset på bevaring av meningsgivende aktiviteter går også en lang vei mot å møte motstanden mot klimatiltak. Til sin artikkel *Pragmatism, Participation and Powersliding* utførte Mabon intervjuer og kooperative møter med et rallymiljø i Skottland for å finne ut hvordan mennesker kan utføre en aktivitet som er så skadelig for miljøet på tross av til tider svært skarp kritikk fra miljøvernere (Mabon, 2011). Mabon sier: “Practitioners of motor sport view the carbon emitted by their vehicles, noise pollution from their cars and restrictions on

others' mobilities imposed during their events through road closures as 'threats' that may prevent motor sport taking place in the future" (Mabon, 2011, s. 126). Det ville være usannsynlig for denne gruppen med motorsports-entusiaster å støtte klimatiltak som ville gjøre det umulig å drive med motorsport. Men det er ikke dermed umulig for dem å støtte andre klimatiltak.

The championship co-ordinator took the lead and selected a small carbon offset charity, with a focus on job creation in less economically developed countries through the production of renewable energy, as a repository for money collected to 'offset' the emissions of competing cars. (Mabon, 2011, s. 129)

På tross av at motorsport ikke er essensielt for mennesker er det ingen grunn for at motorsport-entusiaster må velge bort sin spesielle interesse for å kunne redde miljøet. Reduksjonene i klimagassutslipp vil i stor grad kunne gjøres på andre felt som oppleves som mindre viktige. Over tid kan man i tillegg forsøke å skille den meningsgivende aktiviteten fra de skadelige elementene. Hvis det er fart, følelsen av kontroll, motorkraft, eller de tekniske utfordringene ved kjøringen som gir aktiviteten mening for en entusiast trenger ikke det nødvendigvis medføre klimagassutslipp.

I den grad vitenskapen bak de projiserte klimaendringene viser seg å være nøyaktig kan denne vendingen fra skade-og-kostnads-forebygging over til bevaring gjøres uten bevisst å føre offentligheten bak lyset. Det er ingen overdrivelse at flere av projeksjonene til IPCC vil true en mengde aktiviteter og verdier som mennesker på kloden vil mene er nødvendige for et meningsfullt liv. At hverken endringene eller farene er synlige for hver enkeltperson trenger ikke være en hindring for dette. Den offentlige meningen om farene av røyking har endret seg over de siste tjue årene, om ikke direkte på grunn av, så samtidig med stadig mer visuelle offentlige kampanjer om de negative følgene. Sikkerheten av IPCCs projeksjoner, og sannsynligheten for moderate til kraftige skader som følge av klimaendringene, forsvarer bruken av lignende kampanjer for å påvirke offentligheten til å redusere sitt unødvendige klimagassutslipp.

En tilnærming fra bevaring

Det har ikke vært min intensjon å utarbeide en ny moralsk teori eller forsøke fundamentalt å forandre våre normale moralske intuisjoner. Jeg har forsøkt å vise at ved å presentere klimaproblematikken på en alternativ måte vil det være enklere å få mennesker til å ønske å bidra til en reduksjon av klimagassutslippene våre. De teoretiske stegene i denne tilnærmingen kan enkelt oppsummeres slik:

1. Menneskelige inngrep i naturlige eller eksisterende balanser bør ha en moralsk tyngde på grunn av usikkerheten de bringer med seg. Den moralske tyngden bør variere ut ifra størrelsen på inngrepet og sannsynligheten for at det fullstendig ødelegger balansen.
2. Vi har allerede intuisjoner om at meningsløs ødeleggelse er feil, og noe som gir opphav til et ubehag hos dem som observerer det.
3. Gjennom en gjennomgang av hva vi mener er nødvendig for et verdifullt liv, får vi en ledesnor for hva som er nødvendige og unødvendige inngrep i naturlige og eksisterende balanser.

Ut ifra situasjonen bestemmes alvorret av inngrepene, og hvor stor moralsk tyngde som bør tillegges dem. Nødvendigheten og verdien man får av inngrepet må være i stand til å gjøre opp for den moralske tyngden for at det skal kunne regnes som en skyldfri handling. Denne tilnærmingen skaper en flytende grense for hva som kan tillates, som vil strammes inn etterhvert som situasjonen blir verre.

Jeg kan se for meg flere innvendinger mot en tilnærming av de moralske problemene ved klimaendringene ut ifra bevaring av meningsgivende aktiviteter. En innvending er at denne tilnærmingen er egoistisk og selvsentrert, og at individene derfor ikke klarer å forstå omfanget av klimaproblematikken. Å fokusere på bevaring av ikke-essensielle handlinger kan virke som en langt mer egoistisk og fordelaktig for velstående mennesker enn et fokus på å unngå skade eller fremtidige kostnader, som gjerne blir framstilt som selvoppofrende mål. Tilnærmingen min må forstås som en annen vei til det samme målet. Effekten av alle tre tilnærmingene er å redusere klimagassutslippene våre. Dersom du reduserer ikke-nødvendige

klimagassutslipp for å kunne bevare de aktivitetene du føler gir livet ditt mening, vil du samtidig redusere sannsynligheten for at fremtidige mennesker vil skades eller bli påført urettferdige kostnader på grunn av klimaendringene. Grunnen til å velge tilnærmingen ut ifra bevaring over de to andre tilnærmingene er at den forhåpentligvis vil gjøre det enklere å motivere mennesker til å redusere unødvendige utslipp og støtte sin nasjonalstats klimatiltak.

En annen innvending er at de reduksjonene man kan gjøre, uten å måtte kutte unødvendige utslipp slik som motorsport, umulig kan være nok til redusere det globale utslippet tilstrekkelig til å motarbeide klimaendringene. Det virker kanskje usannsynlig at å kutte ned på unødvendige klimagassutslipp vil være nok til å løse klimaproblematikken, men slik tilnærmingen er satt opp vil flere og flere handlinger bli stemplet som unødvendige desto verre miljøet blir. Til slutt står man igjen med kun de aktivitetene som er absolutt nødvendige for å kunne leve et meningsfullt liv. Dette åpner opp enorme muligheter for reduksjoner på områder som ingen ville tillegge noen spesiell mening, som for eksempel kraftproduksjon, industri, og tungtransport. Det som har verdi for oss er at vi har tilgang på kraft, industri, og transport. Fossile brennstoff har vært den mest økonomiske og effektive måten å oppnå dette på, men utover dette har klimagassutslippet som produseres ingen direkte verdi for oss. I dagens situasjon har vi gode grunner til å gå over til alternativ teknologi som produserer mindre klimagasser, men som kan levere de samme verdiene.

En tredje innvending kan komme fra mennesker som hevder at de ikke bryr seg om å bevare aktivitetene de selv verdsetter. Dersom en virkelig ikke bryr seg om å bevare aktivitetene man selv verdsetter faller grunnlaget for en tilnærming ut ifra bevaring bort. I møte med slike innvendinger er det nyttig å gjøre den samme vendingen som Hill, og spørre om hva slags menneske som ville komme med en slik innvendig. En person som ikke bryr seg om å bevare selv de aktivitetene han selv verdsetter ville for de fleste virke ekstremt selvsentrert og lite gjennomtenkt. Som en tenårings protest mot å betale skatt fordi han hverken bruker veier, blir syk, eller ønsker å gå på skole, er det en innvendig man ikke trenger å tillegge noen spesiell vekt. Det virker også usannsynlig at en slik person ville bry seg om enten skader eller urettferdige kostnader for fremtidige mennesker, og dermed at slike personer overhodet kan motiveres til å bidra til eller støtte klimatiltak.

En fjerde innvending kan være at man godtar ønsket om å bevare aktivitetene man selv verdsetter, men likevel ønsker at andre skal stå for alle reduksjonene i klimagassutslipp. Det beste for en selv er utvilsomt at man får beholde alle godene, mens andre må stå for alle kostnadene. Når man spør hva slags menneske som vil komme med en slik innvending virker den langt mindre viktig. Innvendingen avslører en skremmende egoisme og mangel på respekt for andre menneskers meningsgivende aktiviteter. Det er igjen tvilsomt at en tilnærming fra enten fremtidige skader eller urettferdige kostnader for fremtidige generasjoner vil være i stand til å motivere en slik person.

Den femte innvendingen er at det virker urettferdig å la noen mennesker argumentere for å få beholde klimagassproduserende aktiviteter som for eksempel motorsport, som andre ikke kan få tilgang til. Slike forskjeller i velstand må aksepteres som en realitet i verden i dag. Velger man en tilnærming ut ifra skader på fremtidige mennesker, og ber alle donere penger for å unngå disse skadene vil et beløp som er ubetydelig i velstående land være uoppnåelig i utviklingsland. Ingen av de tre tilnærmingene diskutert i denne oppgaven gjør ikke noe forsøk på å utjevne forskjeller og urettferdigheter i verden. De er kun forskjellige forsøk på å motivere mennesker til å bidra til og støtte klimatiltak. Tilnærmingen ut ifra bevaring klarer likevel å imøtekomme en nesten hvilken som helst fordelingsmodell og grense for klimagassutslipp. Desto lavere grensen er, desto færre ikke-essensielle klimagassutslipp vil man kunne tillate, uavhengig av hva slags muligheter man hadde før klimagassreduksjonene. Hvordan kostnadene av disse tiltakene skal fordeles globalt er et tema fordelingsmodellene tar for seg.

Oppsummering av kapittel 3

Jeg kritiserte skade på fremtidige mennesker som en motivasjon for å motarbeide klimaendringene. Skadene man ville være ansvarlig for er for små, og kommer i fremtiden, for langt vekk fra en selv. Selv om man skulle godta et slikt ansvar, betyr 'causal inefficacy'-problemet at man ikke har muligheten til å påvirke disse skadene på noen måte, og en reduksjon av klimagassutslippet i dag er en av de minst effektive måtene man kan velge for å

veie opp for et slikt ansvar. 'Buck-passing', eller at man påfører fremtidige generasjoner urettferdige kostnader er en bedre motivasjon, men rettferdighet overfor fremtidige generasjoner er ikke en del av enkeltmenneskers moralske betraktninger. Institusjoner og grupper kan ha et slikt fremtidsrettet perspektiv, men jeg har argumentert at selv for dem blir situasjonen langt mer komplisert når vi tar med tidligere utslipp, antagelser om fremtidig velstand, usikkerheten i alle forutsigelser om fremtiden, og at vi i dag også investerer overskudd i tillegg til å forbruke det.

En tilnærming ut ifra bevaring er i stand til å møte eller unngå denne kritikken. Ved å fokusere på nødvendige og unødvendige handlinger og aktiviteter, bringer den både tiltak og konsekvenser nærmere oss. Alle velstående mennesker har muligheten til å redusere sine unødvendige utslipp. Når man argumenterer for å få beholde de utslippsproduserende aktivitetene man selv mener er meningsgivende er den absolutt mest effektive måten å vise at man kan og er villig til å redusere på andre områder. Ved å bevare de tingene man mener er nødvendige for et godt liv overleverer man dem samtidig til fremtidige generasjoner og gir dem mulighet til å finne mening i disse aktivitetene, uten å måtte inkludere intergenerasjonell etikk i våre normale moralske systemer. En stor fordel er at tilnærmingen ut ifra bevaring, til forskjell fra de to andre tilnærmingene, er at den også inkluderer en nedre grense for hvor mye vi kan ofre. Vi kan aldri bli bedt om å ofre våre egne muligheter til å leve meningsfulle liv til fordel for fremtidige generasjoner av en tilnærming ut ifra bevaring.

Konklusjon

Om to hundre år vil måten vi håndterer klimaendringene i dag bli brukt som et eksempel på menneskelig oppførsel i møte med globale problemer. Det er fortsatt i vår makt å avgjøre om fremtidige generasjoner kommer til å bruke det som et skrekkeeksempel eller som en inspirasjon. Jeg håper å ha vist i denne oppgaven at det er teoretisk mulig for oss å få i stand globale klimaavtaler som gjør det mulig for oss unngå de mest ødeleggende konsekvensene.

Nasjonalstater må lede veien mot en slik løsning. Det ble klart i kapittel 1 at bare nasjonalstater er i stand til å mobilisere nok makt til å oppfylle Schwenkenbechers 'capacity'-prinsipp, og samtidig samarbeide effektivt med andre nasjonalstater mot et felles mål i god tro om at alle parter vil gjøre sin del. Det har vært en vanlig antagelse at det er nasjonalstater som bør ha dette ansvaret, og jeg har forsøkt å vise at hverken den globale menneskeheten, grupper, organisasjoner, eller enkeltmennesker er i stand til å oppfylle Schwenkenbechers kriterier uten å måtte opprette en supernasjonal verdensmakt. Det kan ikke utelukkes at vi til slutt kan bli tvunget til å opprette en slik verdensmakt, men inntil videre er det nok å vise at nasjonalstater i teorien er i stand til å møte denne utfordringen.

I kapittel 2 diskuterte jeg fire forskjellige fordelingsmodeller for dette ansvaret. I likhet med Miller vil jeg avvise de to fordelingsmodellene som er basert på historisk ansvar, 'polluter pays'-, og 'benefiter pays'-prinsippene. Det er for mange fundamentale problemer i forsøket på å vise at tidligere generasjoner har, eller i det hele tatt er i stand til å skade oss til at man kan fordele ansvar ut ifra et historisk grunnlag. 'Per capita'-fordelingen som Singer presenterte i *One Atmosphere*, er i likhet med 'equal per capita cost'-modellen som Miller argumenterte for i *Global Justice and Climate Change*, ikke basert på historiske klimagassutslipp, og unngår dermed denne problematikken. 'Per capita'-fordelingen tar utgangspunktet i en lik rett til å forurense, men over tid fører fordelingen likevel til store ulikheter i menneskers mulighet til å forurense, noe som er i strid med det egalitære grunnprinsippet. Mer problematisk for 'per capita'-fordelingsmodellen er at den kun er å foretrekke dersom vi går ut ifra et forhåndsbestemt maksimum for klimagassutslipp, noe som virker tilnærmet umulig å innføre i praksis. Millers 'equal per capita cost' som han

argumenterte for i *Global Justice and Climate Change* ønsker å fordele kostnadene av å motarbeide klimaendringene likt. Nasjonalstater som lider av endemisk fattigdom unntas, mens resten belastes med en lik prosentandels reduksjon av den forventede veksten i velstand. Dette prinsippet er kun i stand til å fordele ansvaret fra dagens situasjon og framover. Selv nyere klimagassutslipp faller fullstendig utenfor fordelingsmodellen. Det viser seg at ingen av de fire fordelingsmodellene i stand til å fordele det fullstendige ansvaret for å motarbeide klimaendringene. 'Equal per capita cost'-fordelingen står igjen som den minst problematiske av de fire fordelingsmodellene og den det er mest praktisk gjennomførbart å innkapsles i, og formalisere gjennom globale klimaavtaler. Mer oppløftende er det at borgere har muligheten til å tvinge fram en slik avtale. Gjennom Caneys framstilling av et andreordens ansvar, og fordelingen etter 'power/responsibility'-prinsippet er det mulig for borgere å sikre sin nasjonalstats oppfyllelse og deltagelse i klimaavtaler. På denne måten kan vi unngå inklusjonen av kraftige sanksjoner i en klimaavtale og heller fokusere på å lage en så rettferdig avtale som mulig, fordi borgerne vil sørge for at deres nasjonalstat både deltar og oppfyller en slik avtale

For at den politiske viljen blant borgere skal kunne eksistere, må vi finne en mer effektiv metode for å motivere enkeltmennesker til å bidra til å motarbeide klimaendringene. Jeg brukte kapittel 3 på å argumentere for at hverken projiserte skader på fremtidige mennesker eller overføringen av urettferdige kostnader på fremtidige generasjoner er i stand til å gi enkeltmennesker en god nok motivasjon til å ta på seg kostnadene av å motarbeide klimaendringene. Konsekvensene som disse tilnærmingene viser til, er for fjerne og vage til å skape en tilstrekkelig motivasjon til å motarbeide klimaendringene. Som et alternativ har jeg presentert en tilnærming basert på bevaring av meningsgivende aktiviteter.

Ved å fokusere på handlinger og muligheten til å leve et meningsfullt liv har jeg argumentert for at en tilnærming ut ifra bevaring både bringer problemet nærmer oss og får oss til å fokusere på hva vi kan gjøre for å bevare de tingene og aktivitetene som er viktige for oss. Jeg mener at situasjonen vi nå befinner oss i, og de meget sannsynlige projiserte skadene rettferdiggjør et slikt fokus på bevaring. Håpet er at en slik tilnærming vil kunne motivere

mennesker til ikke bare å støtte og stemme frem politiske løsninger, men også gi oss en grunn til å redusere våre personlige klimagassutslipp.

I løpet av arbeidet med denne oppgaven har jeg blitt overbevist om at både motivering av enkeltmennesker, utpeking av effektive og kapable innehavere av ansvar, og en rettferdig fordeling av byrden mellom innehaverne er mulig å oppnå. De globale klimaendringene er den største og mest omfattende utfordringen menneskeheten har stått overfor så langt. Men at en løsning på dette enorme problemet ikke er tilgjengelig for oss, er fortsatt en utenkelig situasjon. Menneskehetens oppfattelse av hvem vi er, og hva vi er i stand til, kan ikke overleve dersom klimaendringene skulle vise seg å være en uoverkommelig utfordring.

Appendiks: Kombinasjonen av de tre aspektene

I dette appendikset vil jeg kort skissere hvordan jeg ser for meg at de tre aspektene av et ansvar for å motarbeide de globale klimaendringene som jeg har diskutert i denne oppgaven passer sammen, og legge fram de implikasjonene og praktiske følgene jeg ser ut ifra alle de foregående argumentene. Denne delen av oppgaven vil dermed være mer tentativ enn de tidligere kapitlene.

Grunnlaget for en løsning på klimaproblemene må være en klimaavtale som inkluderer den store majoriteten av menneskeheten. For at en slik løsning skal være gjennomførbar vil jeg foreslå at den må skje enten gjennom våre nasjonalstater eller gjennom opprettelsen av en supernasjonal verdensmakt. Dette kan virke som en drastisk ting å foreslå, men den graden av koordinert innsats over lengre tid som er nødvendig for å få i stand effektive mottiltak mot klimaendringene har ikke blitt vist av hverken enkeltmennesker eller organisasjoner. Som jeg viste i kapittel 1 støtter heller ikke de teoretiske kriteriene for ansvar at noen andre enn enten nasjonalstater eller en verdensmakt kan holde ansvaret for å motarbeide de kommende klimaendringene.

Skillet mellom en genuin verdensmakt og en global avtale som inneholder kraftige sanksjoner, og de forskjellige fordelene og ulempene ved slike ordninger, er en diskusjon jeg ikke kommer til å gå videre inn på. Enhver overføring av en suveren nasjonalstats makt vil møte kraftig motstand inntil situasjonen blir så drastisk at det er innlysende for alle at en maktoverføring er helt nødvendig. Dette er hindringer vi ikke har tid til å overkomme hvis vi skal ha en mulighet til å unngå de verste følgene av klimaendringene. Løsningen vi er ute etter er en bindende avtale mellom nasjonalstater som ikke må håndheves av eksterne makter. Miller mener at en slik avtale er mulig, dersom den er basert på en rettferdig fordeling som alle parter kunne akseptere.

Uavhengig av hvordan byrden og ansvaret skal fordeles, trengs det en bred støtte i nasjonalstatenes befolkning for å få i stand en klimaavtale. Som Al Gore påpekte mens han var visepresident i USA er “the minimum that is scientifically necessary [to combat global

warming] far exceeds the maximum that is politically feasible” (Gardiner, 2011, s. 217). De valgte lederne i en demokratisk nasjonalstat står ansvarlige for sine borgere og har kun en svært begrenset mulighet til å tvinge gjennom upopulære klimatiltak som ikke kan reverseres ved neste valg. Dersom en slik populær støtte for klimatiltak eksisterte hadde vi antageligvis allerede hatt en effektiv klimaavtale. Den store utfordringen i klimasammenhengen er ikke de tekniske og teoretiske vanskelighetene ved å komme fram til en effektiv og rettferdig avtale, men å skape den offentlige støtten i store nok deler av menneskeheten til å gjøre en slik avtale mulig.

Det første steget mot en effektiv klimaavtale er derfor å skape offentlig støtte for klimatiltak. Dette kan oppnås på en mengde forskjellige måter. Holdningskampanjer kan startes i forskjellige media, og politikere, forfattere, kjendiser og samfunnsledere kan oppfordre offentligheten til å fokusere på problemet. Frivillige organisasjoner kan oppfordres til å adoptere klimatiltak som en hjertesak, eller nye klimaorganisasjoner kan stiftes. Gjennom slike grupper kan det organiseres foredrag og hendelser som inkluderer hele befolkningen, og alle aldersgrupper. Både filantroper og bedrifter kan bes om å støtte miljøtiltak spesielt utvalgt for å bygge videre på offentlighetens og medias fokus.

Men det aller viktigste er at en slik offentlig støtte ikke ødsles bort på personlige klimatiltak som resirkulering av søppel eller en overgang til sparepærer. Slike private klimatiltak er positive på sin egen måte, men problemet med ‘causal inefficacy’ har allerede vist oss at slike tiltak ikke vil ha noen betydelig effekt på klimaendringene. Det viktigste og mest effektive tiltaket borgere kan gjøre er å støtte politiske løsninger.

Jeg har kritisert og stilt spørsmål ved fokuset på skader på fremtidige mennesker og urettferdige kostnader på fremtidige generasjoner som opphavet til et personlig moralsk ansvar. Linjene som trekkes mellom disse konsekvensene og hva vi gjør eller kan gjøre er svært lange og vage. Over de siste 20 årene med en internasjonal enighet om de kommende klimaendringene så har dette fokuset ikke vært i stand til å skape en offentlig støtte for de foreslåtte klimaavtalene. Det er min overbevisning at en tilnærming ut ifra bevaring slik jeg argumenterte for i kapittel 3 er bedre skikket til å skape et personlig ansvar for

klimaendringene, og på den måten skape en offentlig oppslutning for de politiske løsningene som blir foreslått. Jeg må likevel påpeke at et fokus på bevaring av meningsgivende aktiviteter ikke er noen magisk løsning på klimaproblematikken. Det er kun en alternativ presentasjon av problemet vi står overfor i et forsøk på å motivere enkeltmennesker til å bidra.

Når vi bruker tilnærmingen ut ifra bevaring oppfordres langt større andeler av befolkningen til å ta del i de politiske sidene av klimatiltakene. For å kunne verne om sine egne hjertebarn har interessegrupper og entusiaster ekstra grunner til å delta i debattene og komme med alternative løsninger for å redusere klimagassutslippene. Disse gruppene vil ikke lenger bli satt utenfor denne debatten, fordi det blir lagt mer vekt på nødvendigheten av å komme med alternative positive forslag framfor kun å protestere mot forslag som vil hindre utøvelsen av sine aktiviteter.

Med tanke på mangfoldet av meningsgivende aktiviteter vi vil finne i en nasjonalstats befolkning er tilnærmingen ut ifra bevaring en oppfordring til bruken av deliberativt demokrati i debattene om hvordan nasjonalstatens klimagassreduksjon skal fordeles. Amanda Machin påpeker følgende i *Negotiating Climate Change*: “What it means to combat climate change depends upon who you are, where you are from, and where you would like to go” (Machin, 2013, s. 130). Deliberativt demokrati har definitivt en rolle å spille i diskusjonen rundt globale klimaendringer, men til forskjell fra Machin mener jeg at denne rollen først begynner etter at de nasjonale reduksjonsmålene har blitt satt.

Å inkludere deliberativt demokratiske metoder på det internasjonale planet ville hindret heller en hjulpet arbeidet med å få fram en klimaavtale. Lokalt vil både endringene og skadene de kan medføre variere, og dermed også hvor mye hvert lokalsamfunn og hver nasjonalstat vil føle det er nødvendig å bidra med for å unngå disse konsekvensene. Det finnes ikke en global løsning på klimaproblematikken, eller ett nivå som vil være positivt for alle. Uavhengig av hvor man setter grensene for det globale klimagassutslippet vil noen grupper vinne på det mens andre grupper vil tape. For å klare å oppnå et hvilket som helst av disse målene trenger man et massivt verdensomspennende samarbeid. På den globale skalaen trenger man en

enighet om et felles mål dersom vi ønsker å unngå de verste konsekvensene av klimaendringene. Nasjonalt og lokalt kan utslippsmål satt av den globale avtalen implementeres på et mangfold av forskjellige måter. Her kan deliberativt demokratiske metoder komme til sin rett, og sørge for at kulturelle verdier og forskjellige verdifulle livsstiler kan overleve, samtidig som vi kan samarbeide globalt for å motarbeide klimaendringene.

En tilnærming ut ifra bevaring vil peke mot 'equal per capita cost'-modellen som den foretrukne fordelingsmodellen. Under 'equal per capita cost' vil alle som ikke lider av endemiske fattigdom bli bedt om å delta i klimagassreduksjonen, men ingen vil bli bedt om å gi opp så mye at det ville true deres mulighet til å leve et meningsfullt liv. Her blir også forskjellen i menneskers behov for å slippe ut klimagasser på forskjellige steder på kloden tatt høyde for. Slik kan vi også globalt bevare det vi mener verdifulle og meningsfylte livsstiler.

Vil det være nok til å ha en virkelig effekt? Tilnærmingen ut ifra bevaring og 'equal per capita cost'-fordelingsmodellen vil nødvendigvis velge ut de utslippsreduksjonene som er minst krevende. Det fører til at selv vi i velstående land, med en uforholdsmessig stor del av verdens materielle rikdom, må gi opp minst mulig av det som er viktig for oss. Kan dette redusere klimagassutslippene nok til at vi er i stand til å unngå de verste klimaendringene? Det må finnes et skille for hvor langt det er verdt å redusere klimagassutslippene, spesielt med tanke på at det er utenfor menneskehetens makt å fullstendig stanse klimaendringene.

We shall have to give up some of our foreign holidays, buy fewer consumer goods, turn our thermostats down in winter and up in summer, eat less meat, and so on. Some of the resulting benefits will emerge within a few decades, but most will not come for a very long time. If we make these sacrifices, the sea will continue to rise, but at a slower rate, and air temperatures will do the same. There will be fewer fatal heat waves. Southern Europe and Australia will dry out less rapidly. And so on. Are these results worth the sacrifices? Undoubtedly they are worth some sacrifices. But also undoubtedly, there are some extreme sacrifices that are not worthwhile. (Broome, 2012, s. 100)

Tilnærmingen ut ifra bevaring og 'equal per capita cost'-fordelingsmodellen vil sette dette skillet høyere enn mange andre tilnærminger og modeller vil gjøre. Ikke-meningsgivende aktiviteter som kraftproduksjon, industrimetoder, og transport blir pekt ut som de første

stedene å redusere klimagassutslipp. Andre mål vil være offentlig transport- og byplanlegging, som kan legges opp ut ifra målet om å være utslippsvennlig, og samtidig legge til rette for at borgere kan leve meningsfulle liv med et så lavt klimagassutslipp som mulig.

Samtidig åpner tilnærmingen ut ifra bevaring og 'equal per capita cost'-fordelingsmodellen for høyere utslippsreduksjoner, men bare om det skulle vise seg å være nødvendig. Det må tas med i betraktningen at det er lettere å få i stand flere små endringer over tid enn det er å få i stand store endringer. Selv når det er i offentlighetens beste er det lettere å overbevise mennesker om å signere underskriftkampanjer, marsjere i protest, og handle miljøvennlig enn det er å overbevise dem til å lenke seg til oljebrønner.

Litteraturliste

- Broome, J. (2012) *Climate Matters*. New York, W.W. Norton.
- Caney, S. (2005) Cosmopolitan Justice, Responsibility, and Global Climate Change. *Leiden Journal of International Law* 18, 747-775.
- Caney, S. (2006) Environmental Degradation, Reparation, and the Moral Significance of History. *Journal of Social Philosophy* 37, 464-482.
- Caney, S. (2014) Two types of Climate Justice. *Journal of Political Philosophy*. doi: 10.1111/jopp.12030
- Cullity, G. (2004) *The Moral Demands of Affluence*. Oxford, Oxford University Press.
- Diamond, J. (2005) *Collapse*. London, Penguin Books.
- Gardiner, S. (2011) *A Perfect Moral Storm*. New York, Oxford University Press.
- Garvey, J. (2011) Climate Change and Causal Inefficacy. *Royal Institute of Philosophy Supplement* 69, 157-174.
- Harris, P. (2013) *What's Wrong with Climate Politics and How to Fix It*. Cambridge, Polity Press.
- Held, D. (2010) *Cosmopolitanism*. Cambridge, Polity Press.
- Held, V. (1970) Can a Random Collection of Individuals be Morally Responsible? *Journal of Philosophy* 67, 471-481.
- Hill, T. (1983) Ideals of Human Excellence and Preserving the Natural Environment. *Environmental Ethics* 5, 211-224.
- IPCC, 2013: Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Stocker, T.F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S. K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex and P.M. Midgley (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA.
- List, C. and Pettit, P. (2006). Group Agency and Supervenience, *Southern Journal of Philosophy* 44, 85–105.
- Machin, A. (2013) *Negotiating Climate Change*. London, Zed Books.

- Mabon, L. (2011) *Pragmatism, Participation and Powersliding*, in *Applied Ethics: Old Wine in New Bottles*, edited by the Center for Applied Ethics and Philosophy. Japan, Hokkaido University.
- Miller, D. (2007) *National Responsibility and Global Justice*. Oxford, Oxford University Press.
- Miller, D. (2008) Global Justice and Climate Change. *The Tanner Lectures on Human Values, Beijing, Tsinghua University*, 117-156.
- Nolt, J. (2011) How Harmful Are the Average American's Greenhouse Gas Emissions? *Ethics, Policy & Environment* 14, 3-10.
- Singer, P. (2010) *One Atmosphere*, in *Climate Ethics: Essential Readings*, eds. S. Gardiner, S. Caney, D. Jamieson, & H. Shue. Oxford, Oxford University Press.
- Schwenkenbecher, A. (2013) Joint Duties and Global Moral Obligations. *Ratio* 26, 310–328.